

КУЛЬТУРА

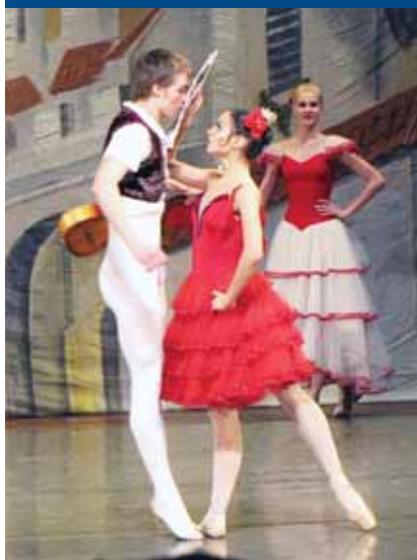

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

С. 3

С. 8

С. 15

С. 9

**А іх, гэтых трапных
азначэнняў, паводле «Слоўніка
эпітэтаў беларускай мовы», як
мінімум — з паўсотню.
Бурштынавы, залацісты,
румяны, сонечны, ясны,
вымыты ў расе, крамяны,
даспелы, наліўны, мядовы...
Які спасаўскі яблычак
пакаштуеце вы?**

Фота Юрыя ІВАНОВА

**СМАК
"ЯБЛЫЧНЫХ
ЭПІТЭТАУ"**

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:**“Вучоныя, літаратары, мастакі, музыканты ў многім вызначаюць аблічча нашай краіны”**

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка 10 жніўня прыняў з дакладам міністра культуры краіны Паўла Латушку.

Беларускі Лідэр даручыў па выніках іх праверкі актывізаваць работу па павышэнні ў іх узроўню навучальнага працэсу.

Кіраўнік дзяржавы падтрымаў некалькі прапановаў Міністэрства культуры.

Новы этап развіцця культуры і мастацтва

Кіраўнік дзяржавы праінфармаваў аб выніках работы Міністэрства культуры з чэрвеня 2009 года — часу прызначэння Паўла Латушкі на пасаду міністра.

Аляксандр Лукашэнка даручыў актывізаваць работу па прыняцці ў бліжэйшы час Дзяржаўнай праграмы развіцця культуры Беларусі на 2011 — 2015 гады, што прадугледжвае інавацыйны падыход ва ўдасканальванні гэтай сферы. Паводле слоў Паўла Латушкі, гэтая праграма створыць дадатковыя магчымасці для новага этапу развіцця культуры і мастацтва Беларусі ў бліжэйшай пяцігодцы.

Прэзідэнт праінфармаваў аб перспектывах далейшага развіцця сферы эстрады і кінамастацтва Беларусі. У бліжэйшы час плануецца правесці нараду на ўзроўні Кіраўніка дзяржавы з удзелам прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, дзеячаў культуры, кінамастацтва і дэталева прааналізаваць стан і перспектывы развіцця кінамастацтва Беларусі.

На сустрэчы размова ішла таксама аб рабоце ВНУ сферы культуры.

ры, у прыватнасці — аб стварэнні сістэмы нацыянальных прэферэнцый для развіцця айчынных культуры і мастацтва. Прапануецца стварыць больш ільготныя нормы падаткаабкладання ў беларускім заканадаўстве, якія далі б магчымасць прыцягнуць больш пазабюджетных сродкаў для развіцця сферы культуры і мастацтва.

Аляксандр Лукашэнка адобрыў ініцыятыву аб стварэнні пры Урадзе грамадскага савета па развіцці культуры і мастацтва, у склад якога ўвойдуць як усім вядомыя дзеячы культуры і мастацтва Беларусі, так і прадстаўнікі таленавітай моладзі.

Кіраўнік дзяржавы таксама падтрымаў прапанову аб заснаванні нацыянальнай тэатральнай прэміі. На думку Паўла Латушкі, гэта створыць дадатковыя магчымасці для стымулявання развіцця тэатральнага мастацтва ў Беларусі.

Паводле паведамлення Прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

“Беларусь — гэта мы!”**Наперадзе — “Скарбы...”**

Канцэрты Грамадска-культурнай акцыі “Беларусь — гэта мы!” пасля невялікага перапынку зноў будуць збіраць гледачоў па ўсёй краіне.

18 жніўня ў Хоцімск Магілёўскай вобласці завітае Тэатр песні Ірыны Дарафеевай, а праз 10 дзён у Салігорску выступіць заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Іна Афанасьева. Шэраг канцэртаў пройдзе і ў першы асенні месяц. Пра гэта паведамляе Міністэрства культуры краіны.

Багатай на выступленні будзе Мінская вобласць: тут у рамках гастроляў тура выступіць Аляксандр Ціхановіч і Ядвіга Паплаўская — 9 верасня ў Слуцку, 10-га ў Старых Даро-

гах — Беларускі дзяржаўны ансамбль “Песняры”, а 17-га ў Нясвіжы — Беларускі дзяржаўны заслужаны харэаграфічны ансамбль “Харошкі”. Напярэдадні Дня беларускага пісьменства 5 верасня ў Хойніках парадуе жыхароў горада ансамбль “Сябры”. А 15 верасня актэт балалаечнікаў “Віцебскія віртуозы” Віцебскай абласной філармоніі наведае Оршу. Дзяржаўны ансамбль танца Беларусі пакажа сваё майстэрства ў Ганцавічах 24 верасня.

У гэтым жа месяцы жыхары сталіцы і абласных цэнтраў пабачаць доўгачаканую маштабную Рэспубліканскую выставку сучаснага выяўленчага мастацтва, якая адбудзецца ў межах другога этапу акцыі, што мае назву “Скарбы беларускай зямлі”.

Акцыя для прысталічча

Чарговым пацвярджэннем падтрымкі дзяржавай устаноў культуры стала акцыя перадачы кніг Ждановіцкай сельскай бібліятэцы Мінскага раёна ад Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Ініцыявала яе Міністэрства культуры краіны.

Больш за 60 новых выданняў дзіцячай, мастацкай, навукова-папулярнай літаратуры і кніг па мастацтве атрымала бібліятэка пасёлка Ждановічы ў межах акцыі.

Па словах міністра культуры Паўла Латушкі, які браў удзел ва ўрачыстай перадачы кніг, ждановіцкая ўстанова з’яўляецца добрым прыкладам таго, як дзяржава ставіцца да сельскіх жыхароў. Сапраўды, бібліятэка выглядае па-сталіччаму: тут нядаўна

прайшоў рамонт, набылі новую мэблю. Міністр выказаў спадзяванне, што падарунак павялічыць зацікаўленасць чытачоў.

У пасёлку жыве 7900 чалавек, і прыкладна 1800 з іх з’яўляюцца наведвальнікамі ўстановы.

Як паведаміў намеснік старшыні Мінскага райвыканкама па ідэалагічнай працы і сацыяльнай сферы Сяргей Шаблыка, раён не фінансуецца дзяржавай — ён зарабляе на свае патрэбы сам. Падтрымка бібліятэкі — адна з шэрагу акцый, якія будуць накіраваны на развіццё культуры прысталічнага рэгіёна. І неабходна пакапаціцца, на думку Сяргея Шаблыкі, не толькі пра ўстановы культуры, але і іншых галін, а таксама пра культуру стаўлення да акаляючага асяроддзя, стасункаў паміж людзьмі.

Алена САБАЛЕЎСКАЯ

Аляксандр Лукашэнка віншуе загадчыка кафедры малюнка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзіміра Тоўсціка з прысваеннем ганаровага звання “Народны мастак Беларусі”.

Браслаўскі патэнцыял турызму

6 ліпеня адбылася рабочая паездка Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка ў Віцебскую вобласць.

У першай частцы рабочага дня Кіраўнік дзяржавы надаў увагу пытанням павышэння эфектыўнасці вядзення сельскай гаспадаркі. Таксама Прэзідэнт быў праінфармаваны аб ходзе ўборачнай кампаніі.

Другім аб’ектам, які наведаў Беларускі Лідэр пад час паездкі, стала база адпачынку “Дрывяты” Нацыянальнага парку “Браслаўскія азёры”. Прэзідэнт азнаёміўся з яе інфраструктурай і арганізацыяй працы. Уведзеная ў эксплуатацыю ў 1998 годзе, база адпачынку займае плошчу 3,8 га, дзе размешчаны тры спальныя карпусы амаль на 100 месцаў, рэстаран, банкетная зала, руская лазня, культурна-аздраўленчы цэнтр і іншыя аб’екты інфраструктуры.

Як далажыў Аляксандру Лукашэнку губернатар Віцебскай вобласці Аляксандр

Косінец, плануецца актыўна развіваць магчымасці для адпачынку як на Браслаўскіх азёрах, так і ў вобласці ў цэлым. Ужо цяпер на Віцебшчыне дзейнічае амаль 300 агра-дзіб, і ў бліжэйшы час прадугледжваецца павялічыць іх колькасць да 500. У развіццё турыстычнай інфраструктуры акрамя дзяржаўных сродкаў актыўна прыцягваецца інвестарскі капітал. На думку Прэзідэнта, вырашэнне праблемы дарог створыць дадатковыя магчымасці, у тым ліку і для прыцягнення інвестараў. У рэгіёне Браслаўскіх азёр плануецца развіваць сетку дарог, якія звяжуць паміж сабой азёры.

Пасля Кіраўнік дзяржавы пагутарыў з адпачываючымі на “Дрывятах”, сярод якіх было нямала расіян, у тым ліку — жыхароў Масквы. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў,

што ў Беларусі заўжды цёпла прымаюць гасцей з Расіі.

Прэзідэнт адзначыў, што ў стварэнні аб’ектаў турыстычнай інфраструктуры на Браслаўскіх азёрах мог бы прыняць удзел расійскі капітал, і пасля сюды змаглі б прыехаць на адпачынак яшчэ больш расіян.

Адна з адпачываючых на “Дрывятах” масквічак падзякавала Аляксандру Лукашэнку за тое, што ў Беларусі з вялікай увагай ставяцца да захавання памяці аб Вялікай Айчыннай вайне. Яна адзначыла наяўнасць вялікай колькасці помнікаў і мемарыялаў, якія даглядаюць і падтрымліваюць у добрым стане. Як адзначыў Кіраўнік дзяржавы, прынята рашэнне аб узвядзенні новага сучаснага будынка ў Мінску для Музея Вялікай Айчыннай вайны, у тым ліку для захавання памяці пра падзеі тых гадоў.

Паводле паведамлення Прэс-службы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

У кантэксце Закону

12 жніўня ў Навагрудскім райвыканкаме адбылося пасяджэнне, прысвечанае рабоце па выкананні Закону “Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь” уласнікамі (карыстальнікамі) гісторыка-культурных каштоўнасцей на тэрыторыі раёна. У ім прыняў удзел міністр культуры нашай краіны Павел Латушка.

Як паведаміў “К” начальнік аддзела культуры Навагрудскага райвыканкама Аляксандр Карачан, Навагрудак абраны для правядзення такога пасяджэння не

выпадкова. Менавіта на тэрыторыі раёна знаходзяцца 82 аб’екты, унесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей краіны. І ўвага да іх з боку

кантралюючых органаў — найвялікшая.

Па выніках пасяджэння было прынята рашэнне аб большай адказнасці ўласнікаў гісторыка-культурных каштоўнасцей па некаторых артыкулах згаданага Закону.

Маладыя класікі

Прэзідэнцкі аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Віктара Бабарыкіна распачаў тыднёвыя гастролныя тур у Польшчу і Германію.

Учора ўвечары малады, але ўжо званы калектыў рушыў у Польшчу. І ўжо сёння дасць першы канцэрт у горадзе Вісерэва. Заўтра — ажно два выступленні: у Гданьску і Гдыні. Наступны музычны прыпынак — у Слупску, пасля чаго аркестр паедзе ў Берлін, для ўдзелу ў фестывалі “Маладая еўрапейская класіка”. А на

зваротным шляху правядзе яшчэ адзін сольны вечар — у Гожув-Вялікапольскім.

Сцэны, на якіх будуць выступаць нашы музыканты, — самыя разнастайныя: гэта і канцэртныя залы, і пляцоўкі на адкрытым паветры... Праграма падрыхтавана таксама размаіта. Польшкія слухачы, вядома, пачуюць музыку Фрыдэрыка Шапэна. Нямецкія — Роберта Шумана, бо сёлета, нагадаем, увесь культурны свет адзначаў 200-годдзе з дня нараджэння гэтых двух геніяў. Дарэчы, у шуманаўскім Фартэп’янным канцэрте саліраваць будзе нядаўні зорны выпускнік Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксей Пятроў. Упрыгожаць канцэрты і шматлікія вакальныя нумары. Прычым усе — у выкананні пераможцы праекта “Маладыя галасы Беларусі”, лаўрэата міжнародных конкурсаў Анатолія Сіўко.

Замежная публіка і знаўцы змогуць ацаніць не толькі выканальніцкае майстэрства нашых музыкантаў розных спецыяльнасцей, але і лепшыя здабыткі нацыянальнай кампазітарскай школы, бо ў кожным з канцэртаў будзе па некалькі яркіх, адметных беларускіх сімфанічных твораў, найперш — Яўгена Глебава. Віктар Бабарыкін не абмежаваўся знакамітым Адажыо з балета “Маленькі прынц”, а звярнуўся таксама да іншых яго партытур, выбітных паводле кампазітарскай задумкі і — асабліва — аркестроўкі. У Берліне, да прыкладу, прагучыць цыкл харэаграфічных навел кампазітара, самай папулярнай з якіх з’яўляецца, бадай, па-заліхвацку жартуюная мініяцюра “Мушкецеры”. Асабліва прыемна, што ў сольны вечар аркестра на фестывалі “Маладая еўрапейская класіка” ўключаны і адзін з новых беларускіх твораў, складаны па драматургічнай канцэпцыі і выканальніцкіх задачах, — Канцэрт для аркестра “Allegresse” Галіны Гарэлавай.

Н.Б. Фота Юрыя ІВАНОВА

Ліда: помнік Хлебу — “Дажынкам-2010”

12 жніўня, у дзень здачы ў друк гэтага нумара, “К” даведлася, чым жыве Ліда ў рэжыме падрыхтоўкі да Рэспубліканскага свята-кірмашу працаўнікоў сяла “Дажынкi-2010”.

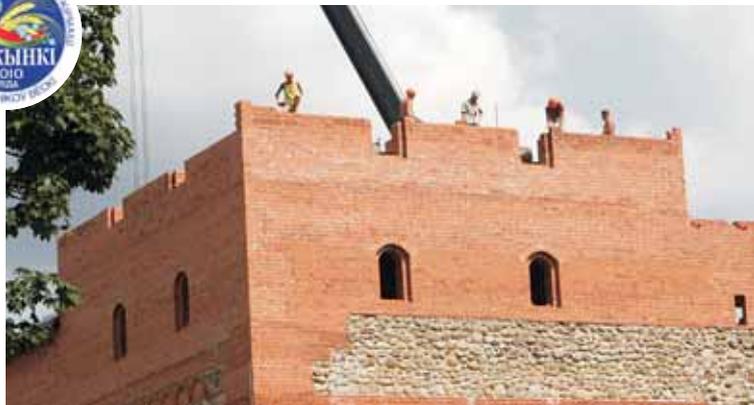
Намеснік старшыні Лідскага райвыканкама Яраслаў Мікавоз курыруе пытанні будаўніцтва. Ход падрыхтоўкі да “Дажынак-2010”, паведамляе ён “К”, знаходзіцца пад самым строгім кантролем. Рабочыя планіруюць ладзяцца штодня. На 220 аб’ектах занята цяпер 4600 будаўнікоў з 60 арганізацый. Нягледзячы на спёку, усе работы вядуцца згодна з графікам.

Намеснік начальніка аддзела культуры Лідскага райвыканкама Марыя Еўтух паведамляе, што хлебаробскае свята пройдзе на лепшых сцэнічных пляцоўках. У першы яго дзень у Лідзе будуць адзначаны раённыя да-

жынкi. А ў рэспубліканскім мерапрыемстве будуць браць удзел каля сотні народных і ўзорных самадзейных калектываў Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы.

Намеснік дырэктара Гродзенскага каледжа мастацтваў, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір

гейчык распавёў таксама, што гасцей “Дажынак-2010” чакае, сярод іншага, “Арт-кірмаш”, які пройдзе ў Лідскім замку, і Горад майстроў, што разгорнецца вакол яго і будзе мець аж 18 “вуліц”, дзе традыцыйнае мастацтва прадставяць 17 раёнаў вобласці і горада Гродна. А канцэпцыя свята, па словах

Чытайце ў гэтым нумары: 300 кіламетраў на жалезных “конях”

11 жніўня завяршыўся традыцыйны летні “Турпраект” “К”. Пад час веласіпеднай вандроўкі, якая прайшла гэтым разам па тэрыторыі Камянецкага і Пружанскага раёнаў Брэсцкай, Ваўкавыскага і Свіслацкага раёнаў Гродзенскай абласцей, нашы журналісты наведалі шэраг старадаўніх сядзіб. Пра гісторыю, сучаснасць і будучыню гэтых знакавых аб’ектаў чытайце ў гэтым і наступных нумарах “К”.

Агулам “культура”ўскія веласіпеды “накруцілі” прыкладна 300 кіламетраў. Самым цяжкім выдаўся другі дзень другога этапу вандроўкі, калі журналістам давялося праехаць па дарогах трох раёнаў прыкладна 100 кіламетраў. Канцавы пункт маршруту гэтага дня — Ваўкавыск — здаўся спраўдзімым “раем” для збузаваных “жалезных коней” і не менш “жалезных” мускулаў веласіпедыстаў.

І ўсёды, дзе мы праязджалі, на свае вочы маглі пабачыць нястомную працу хлебаробаў (як на здымку ніжэй). Дарэчы, менавіта на Гродзеншчыне шмат якія з гаспадарак ужо скончылі ўборку ўраджаю і нават адправілі на дапамогу суседнім раёнам 49 камбайнаў. На дзень здачы нумара ў друк у Гродзенскай вобласці сабраны ўраджай з 79,1% плошчаў, намалочана 1162,5 тыс. тон збожжа, а на Брэсцчыне — адпаведна 87,3% і 1014,3 тыс. тон збожжа. Агулам усе гаспадаркі Беларусі намалалі больш за 6 мільёнаў тон збожжа. Па працэнтах жа збору лідзіруе Магілёўшчына (92% і 1030,1 тыс. тон), а па валавым намалоце — Брэсцчына.

галоўнага рэжысёра, зводзіца да канкрэтнай высновы: “Гродзеншчына фестывальная — хлебаробам Беларусі”.

Начальнік ідэалагічнага аддзела Лідскага райвыканкама Інеса Белуш распавяла “К”, што ў ходзе падрыхтоўкі да хлебаробскага свята ў Лідзе з’явіліся такія тапонімы, як праспект Перамогі, вуліца Грунвальдская і бульвар князя Гедыміна. На перакрываванні вуліцы Ленінскай і праспекта Перамогі ўзнік помнік — стэлізацыя гарадскога герба.

“Мемарыяльную” перадсвятковую тэму прадоўжыў намеснік старшыні Лідскага райвыканкама па сацыяльных пытаннях Антон Глаўніцкі. Пад час “Дажынак-2010” на новай плошчы ля РДК і райвыканкама будзе ўсталяваны помнік Хлебу. Як тлумачыць суразмоўца “К”, цягам дзесяці дзён завершыцца яго адліўка. На пастаменце з’явіцца вялізны залаты сноп, а побач з ім размесціцца галоўная сцэна свята... Ліду гэтымі днямі ўпрыгожваю яшчэ адзін помнік — Тысячагоддзю хрысціянства. Стэла ўзнікла на перакрываванні вуліцы Ленінскай і Машэрава. Цяпер вядзецца добраўпарадкаванне прылеглай тэрыторыі.

Андрэй СТАРЖЫНСКІ
На здымках: Лідскі РДК; работы вядуцца ў Лідскім замку. Фота Лідзіі ЛАПШЫНОЙ

Гастрольны сезон

Айчынным тэатрам прапануюць пастаноўкі не толькі для беларускіх глядачоў, але і для замежных — на фестывалюх у іншых краінах.

Паводле інфармацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, у другім па-

ўгоддзі трупы Магілёўскага абласнога тэатра трапіць на фестываль лялек для дарослых “Лялька таксама чалавек” у Варшаве. Таксама ў польскай Ломжы выступіць са спектаклем Гомельскі дзяржаўны тэатр лялек. А Брэсцкі тэатр стане ўдзельнікам XII Сусветнага фестывалю тэатраў лялек у чэшскай сталіцы.

Шырокая геаграфія — у Вялікага тэатра оперы і балета: ён прадэманструе спектаклі ў Кітаі, на Кіпры, у Францыі, Бельгіі, Германіі. Літва і Азербайджан чакаюць акцёраў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. У Львоў і Санкт-Пецярбург паедуць з пастаноўкамі артысты Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Фестываль “Новыя г’есы Еўропы” ў Германіі ўключыў у спіс пастацовак спектакль Новага драматычнага тэатра з Мінска.

цыя рарытэтаў з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Цэнтральнымі мерапрыемствамі форуму стане правядзенне 2 верасня Дня Рэспублікі Беларусь з прэзентацыяй нашай Нацыянальнай экспазіцыі, якая пройдзе на адкрытай сцэнічнай пляцоўцы кніжнай выстаўкі-кірмашу з удзелам беларускіх творчых калектываў. У гэты дзень адбудзецца і брыфінг міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алега Праляскоўскага, прысвечаны тэме “Выдавецка-паліграфічны комплекс Рэспублікі Беларусь: перспектывы развіцця”, а таксама падпісанне пагаднення аб інфармацыйным супрацоўніцтве паміж Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі і Расійскай кніжнай палатай.

Шэраг мерапрыемстваў праграмы форуму пройдзе па-за межамі выставачнага павільёна: “Круглыя сталы” адбудуцца ў рэдакцыях “Літаратурнай газеты” і часопіса “Наш сучасны”. Таксама запланавана ўскладанне кветак да помніка Янку Купалу.

Кніжныя рарытэты

На пачатку верасня Беларусь прыме ўдзел у Маскоўскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашу. Упершыню наша краіна стане ганаровым гасцем гэтага форуму.

Як адзначыла вядучы спецыяліст упраўлення выдавецкай дзейнасці і кніжнага гандлю Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алена Шыцік, у рамках экспазіцыі Рэспублікі Беларусь, якая размесціцца на выставачнай плошчы ў 320 квадратных метраў, нашу краіну лепшымі ўзорамі сваёй прадукцыі прадставяць больш за 40 вядучых выдавецтваў, паліграфічных прадпрыемстваў, а таксама Нацыянальная кніжная палата Беларусі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Нацыянальны інстытут адукацыі.

Па словах Алены Шыцік, айчынная экспазіцыя будзе складацца з такіх тэматычных частак, як “Вучэбная кніга”, “Дзіцячая кніга”, “Літаратурна-мастацкія выданні”, “65-годдзю Вялікай Перамогі прысвячаецца...”, “Энцыклапедычная і даведная літаратура”, “Родная Беларусь”, дзе будуць прадстаўлены матэрыялы краяўнай і турыстычнай скіраванасці, а таксама “Духовна-асветніцкія выданні”. Плануюцца таксама прэзентацыі выдавецкіх праектаў Саюзнай дзяржавы, кніг па тэме Чарнобыльскай трагедыі. А спраўдзімы “разыначкамі” ўсяго форуму стануць выданні — лаўрэаты Нацыянальнага і Міжнароднага конкурсу “Мастацтва кнігі”. Да таго ж, асобная частка нашай экспазіцыі будзе прысвечана тэме “Кніжная культура Беларусі: мінулае і сучаснае” — на ёй будзе дэманстравана калек-

Балет на пленэры

Заўтра балетная труппа Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь выязджае ў Італію. У межах буйнога фестывалю мастацтваў на Сіцыліі, у горадзе Таарміна, нашы артысты пакажуць два спектаклі: “Спартак” і “Жызэль”.

— Спецыяльна для гэтай паездкі, — распавёў мастацкі кіраўнік балета, народны артыст Беларусі Юрый Траян, — труппа была выклікана з адпачынку. Увесь тыдзень ішлі рэпетыцыі. Бо любыя гастролі, нават з добра адладжанымі спектаклямі, якія складаюць аснову рэпертуару, — гэта заўсёды крок у невядомае.

— На фестываль “Таарміна арт” тэатр едзе ўпершыню. Але салісты гастралювалі ў Італіі неаднойчы. У свой час вы таксама выступалі там разам з нязменнай партнёркай, народнай артысткай краіны Людмілай Бржаўскай...

— Гэта была вялізная канцэртная праграма, прымеркаваная да закрыцця кіна-

фестывалю. Мы танцавалі на сцэне Рымскай оперы, паказвалі фрагменты з двух балетаў — сучаснага (“Сварэнне свету”) і з класікі (“Спячая прыгажуня”). А ўночы бегалі па Рыме, каб паспець хоць штосьці пабачыць. Італію можна вывучаць да бясконца! Таму вельмі спадзяюся, што мы не толькі пакажам там сваё майстэрства, але і замацуем кантакты.

— Ды ўсё ж спачатку, як я разумею, было знаёмства італьянскага імпрэсарыю з нашай труппай?

— Паўгода таму ён наведваў наш тэатр, паглядзеў балет “Спартак” і быў вельмі ўзрушаны спектаклем. Балет Арама Хачатуряна ўвасабляўся ў харэаграфіі па-рознаму. Тым больш прыемна, што ўсе заўсёды сведчаць пра адметнасць нашай пастаноўкі і высокі прафесіяналізм нашай труппы, бо “Спартак” патрабуе не толькі яркіх салістаў, але і добра падрыхтаванага кардэбалета, асабліва — мужчынскага. А ў другой дзеі “Жызэль”, наадварот, ёсць магчымасць напоўніць прадэманстраваць лепшыя якасці жаночай часткі труппы: тут усё павінна быць абсалютна ідэальна, іначай рамантычна-містычны “свет ценяў”, куды трапляе геранія, страціць свой сэнс.

— Не бянтэжыць, што артыстам даведзецца выступаць на адкрытым паветры?

— Ці ж гэта ўпершыню? Да таго ж, тое не проста нейкая часовая сцэна, а спраўдны тэатр пад адкрытым небам — так званы грэкарымскі “Тэатр Антычнасці”. Дый сам фестываль у Таарміна існуе ўжо роўна 25 гадоў: ён праводзіцца з 1985-га. У яго праграме, як нам паведалі, — не толькі балеты, але і іншыя спектаклі, як музычныя, так і драматычныя, а таксама разнастайныя канцэртныя праграмы і нават кінамастацтва, паказ якога ўтварае “фестываль у фестывалі”...

На здымку: сцэна з балета “Жызэль”.

Нацыянальная ў адкрытым доступе

5 — 8 жніўня ў Лундскай універсітэцкай бібліятэцы (Швецыя) адбыліся пасяджэнні XI Генеральнай асамблеі асацыяцыі EIFL. Інтэрэсы нашай краіны ў EIFL прадстаўляе Савет бібліятэк па інфармацыйным узаемадзеянні пры Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

У рабоце асамблеі ўдзельнічалі прадстаўнікі больш як 26 нацыянальных бібліятэчных кансорцыумаў з краін, якія развіва-

юцца, і краін з пераходнай эканомікай.

Як паведалі ў НББ, асноўнай тэмай пасяджэнняў XI Генеральнай асамблеі асацыяцыі EIFL была праблема адкрытага доступу да інфармацыйных рэсурсаў. Такая тэхналогія з’яўляецца перспектывным напрамкам для арганізацыі навуковых камунікацый у эпоху Інтэрнета. Асобная сесія была прысвечана падрыхтоўцы Тэдня адкрытага доступу, правядзенне якога запланавана на 18 — 24 кастрычніка.

На пасяджэннях абмяркоўваліся таксама праблемы каардынацыі дзейнасці бібліятэк і нацыянальных кансорцыумаў па пытаннях ліквідацыі інфармацыйнай няроўнасці і арганізацыі доступу да электронных інфармацыйных рэсурсаў у сферы навукі і адукацыі.

Прадстаўнікі шэрагу нацыянальных кансорцыумаў EIFL праявілі цікавасць да падыходаў, якія выкарыстоўваюцца ў Беларусі для арганізацыі сістэмы інфармацыйнага забеспячэння інавацыйнай дзейнасці.

Тым часам

На мінулым тыдні ў Нацыянальнай бібліятэцы Польшчы адбылося адкрыццё фотавыстаўкі “Нацыянальная бібліятэка Беларусі”, якая ладзіцца цягам года ў шэрагу найбуйнейшых гарадоў Заходняй Еўропы. У прыватнасці, яна адбылася ў Італіі і Венгрыі, пра што “К” неаднойчы пісала.

Экспазіцыю адкрылі намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Польшчы Эва Патшэбніцкая і Часовы павераны ў справах Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча Андрэй Лазовік.

Плюс дзве мовы

З 1-га верасня кола слухачоў Беларускага радыё значна пашырыцца.

Як паведамляе “К” галоўны дырэктар Дырэкцыі замежнага вясчання Навум Гальпяровіч, да пачатку сённяшніх трансляцый — беларускай, рускай, англійскай, нямецкай, польскай — з восені будуць дададзены французская і іспанская.

Вясчання вядзецца, як распавядае Навум Гальпяровіч, не толькі ў радыёэфіры, але

і ў рэжыме on-line. “Беларусь” не спыняе двухбаковых творчых стасункаў з вядучымі радыёстанцыямі. Паводле даных Еўрапейскага вясчальнага саюза, нашы перадачы знаходзяцца ў дзесяці запатрабаваных.

Колькасць дамоў аб супрацоўніцтве з замежнымі партнёрамі павялічваецца. Вось і з 1-га ліпеня беластоцкае радыё “Артаксія” рэгулярна трансляе ў эфіры перадачы на беларускай мове, падрыхтаваныя Дырэкцыяй замежнага вясчання Беларускага радыё.

Што ў нас новенькага?

— Сапраўды, сёлета былі створаны ўсе ўмовы для адбору найбольш таленавітых у ВНУ галіны, — распавёў намеснік начальніка аддзела навучальных устаноў і работы з творчай моладзю Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Мукалаў. — Па самых масавых спецыяльнасцях, на якія ёсць вялікі попыт у нашых установах культуры, план прыёму быў павялічаны. Гэта такія спецыяльнасці ва Універсітэце культуры і мастацтваў, як “бібліятэкар”, “спецыяліст харэаграфічнага профілю”, “рэжысёр народных абрадаў і святаў”. У Акадэміі мастацтваў упершыню быў ажыццёлены набор па спецыяльнасці “кінатэлевізійца”, “прадзюсер-менеджэр кінатэлевізій-ворчасці” (конкурс тут, дарэчы, склаў 2,6 чалавека на месца). Увогуле ж, прыёмная кампанія была добра арганізавана і прайшла даволі спакойна. Мы намагаемся захаваць пераемнасць у працы прыёмных камісій. Ратацыі ў іх складзе, вядома, адбываюцца, але не так рэзка: заўсёды застаецца хтосьці, хто ўжо мае вопыт такой працы. Натуральна, без апеляцый не абышлося, але яны разглядаліся ў прынятыя тэрміны, рашэнні прымаліся з улікам думак камісій па кантролі, якія працавалі ў кожнай ВНУ. Большасць тэлефанаванняў у Міністэрства была не са скаргамі, а з просьбай яшчэ раз растлумачыць правы на льготы, пералічыць катэгорыі абітурыентаў, якія могуць іх скарыстаць.

А хтосьці змагаўся: дзесяць на аднаго!

Агульны конкурс у ВНУ культуры сёлета аказаўся крыху ніжэйшы за мінулага года. Але гэта зусім не падстава для роспачы: маўляў, цікавасць да творчых спецыяльнасцей падае. Пэўна, даліся ў знакі такія фактары, як ужо згаданае павышэнне плана прыёму, яшчэ больш мэтанакіраваная папярэдняя праца навучальных устаноў па прафесійнай арыентацыі абітурыентаў.

У той жа Акадэміі музыкі конкурс увогуле звычайна даволі “спакойны”. Але — толькі знешне. Бо паступаюць сюды тыя, хто мае за плячыма як мінімум 11 — 12, а то і больш гадоў музычнай падрыхтоўкі. Таму “выпадковыя” абітурыенты сюды не трапляюць, а тыя, у каго прафесійны ўзровень “не дацягвае”, самі адсеіваюцца ўжо пасля першых кансультацый.

Самы высокі конкурс тут сёлета быў на харэаграфічнае мастацтва — 2,8 чалавека на месца, бо прыём сюды ажыццяўляецца не штогод, як на музычны спецыяльнасці, а куды радзей. Дарэчы, завочнага навучання ў Акадэміі музыкі даўно няма. Студэнты ж аддзялення харэаграфіі займаюцца, калі можна так сказаць, на своеасаблівай “мжэчнай” форме, якая насамрэч аказваецца менавіта дзённай, але не ранішняй. Звычайна на гэтае аддзяленне паступаюць дзеючыя артысты балета, у якіх зранку — рэпетыцыя, увечары — спектакль, панядзелак — выхадны ў тэатры. З улікам гэтага фарміруецца і расклад заняткаў для іх: ён прыпадае акурат на вольны ад рэпетыцый і выступленняў час.

Традыцыйна высокім у Акадэміі музыкі быў конкурс у вакалістаў: 2,3 — у жаночых галасоў і 2 — у мужчынскіх. Як ні дзіўна, але не на шмат меншая і канкурэнцыя сярод будучых скрыпачоў — 1,8. І гэта не толькі, здавалася б, радасная падзея, якая можа сведчыць пра рост папулярнасці гэтага найскладанага інструмента сярод навучэнцаў (у першую чаргу — дзіцячых музычных школ, бо чым больш дзяцей навучаецца па той або іншай спецыяльнасці, тым большы выбар у музычных вучылішчах). Назвыкла вялікі конкурс на скрыпку — гэта яшчэ і трагедыя для кожнага непаступіўшага юнага музыканта.

— Па словах камісіі, — пракаменціраваў сітуацыю А.Мукалаў, — абітурыенты-скрыпачы былі настолькі вы-

сокага ўзроўню, што ўсе яны былі вартыя паступлення. Але прэтэндаваць на далейшы працяг бясплатнага навучання па гэтай спецыяльнасці мог далёка не кожны: колькасць месцаў — абмежаваная...

Дадамо, што творчасць, адоранасць, талент увогуле цяжка паддаюцца планаванню і “лічбавай сістэмнасці”. Бах і Гендэл, да прыкладу, нарадзіліся ў адзін год. А наступны вялікі класік, Моцарт, — больш чым праз 70 гадоў пасля іх. Хто возьмецца спрагназаваць, колькі адораных скрыпачоў народзіцца заўтра і паслязаўтра? Таму і конкурс па музычных спецыяльнасцях

У той час як асноўная частка абітурыентаў яшчэ хвалюецца за свае балы, прыёмная кампанія ў трох вядучых творчых ВНУ краіны — Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў — ужо даўно скончана. Завершаны творчыя прыёмныя іспыты і ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы рэспублікі. Самы час падвесці вынікі! Тым больш, што сёлета працягваўся леташні эксперымент па падліку балаў, калі творчым іспытам надавалася больш вагі. Узніклі новыя спецыяльнасці, па якіх праводзіўся набор. Дый увогуле, у прыёмных кампаніях, як і ў цэлым у творчасці, дакладных паўтараў ніколі не бывае: кожны год прыносіць свае асаблівасці ды нечаканасці.

Спецыялісты “праектуюцца” на месцах

Конкурсы, ратацыі і канатацыі прыёмных экзаменаў

Замест даведкі

У сярэднім конкурс па трох ВНУ склаў 2,3 чалавека на месца (летась — 2,7).

Самы вялікі — на “артыстаў тэатра і кіно” (Акадэмія мастацтваў): 10,3. Самы нізкі — на бібліятэчныя спецыяльнасці (БДУКІМ): тут увогуле недабор.

Усяго ў трох ВНУ на бюджэтную форму навучання прыняты 1001 чалавек, з іх на дзённае аддзяленне — 698, на завочнае — 303: у БДУКІМ — 661 чалавек (384 і 277 адпаведна), у Акадэмію музыкі — 194 (завочная форма навучання тут адсутнічае);

у Акадэмію мастацтваў — 146 (120 і 26).

На платнае навучанне ў трох ВНУ прынята 932 чалавекі.

уюць тых, каму гэтая праца блізкая па духу, хто ўмее запаліць сваёй зацікаўленасцю дзяцей і дарослых. Такую работу трэба актывізаваць, выкарыстоўваць мэтавыя накіраванні, бо “выпадковых” людзей ва Універсітэце культуры і мастацтваў не чакаюць.

Спярша стань “зоркай”, а потым вучыся

Па традыцыі, частка абітурыентаў становілася студэнтамі без здачы ўступных іспытаў. Гэта тыя, хто сёлета стаў лаўрэатам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, некаторых конкурсаў, а таксама пераможцы беларускіх конкурсаў, пералік якіх быў вызначаны Міністэрствам культуры краіны. 10 такіх абітурыентаў, да прыкладу, было ў Акадэміі музыкі: адзін лаўрэат фонду і дзевяць лаўрэатаў творчых спаборніцтваў — Рэспубліканскага конкурсу выканаўцаў фартэпіянай музыкі і Рэспубліканскай музычна-тэарэтычнай алімпіяды, якія праводзіліся сёлета.

Права паступлення без іспытаў па адпаведнай спецыяльнасці ў ВНУ атрымалі і лаўрэаты конкурсу “Зорка ўзыхля над Беларуссю”. Але скарысталі яго далёка не ўсе пераможцы: большасць з іх ужо атрымлівала (ці нават атрымала) такую адукацыю. Тым не менш, студэнтамі Акадэміі мастацтваў

сталі чацвёрта лаўрэатаў “Зоркі...”, яшчэ двое залічаны ў БДУКІМ.

А што ж фіналісты тэлепраекта “Новыя галасы Беларусі”? Некаторыя з іх ужо цягам года паспяхова вучацца ў БДУКІМ. Іншыя сталі студэнтамі цяпер. Ці распаўсюджваліся на іх сёлета льготы? І ці праўда тое, што ўсе яны маглі без аніякіх іспытаў паступаць туды, куды толькі пажадаюць?

— Закон для ўсіх — адзіны, — растлумачыў А.Мукалаў. — Таму яны, як і ўсе, павінны былі здаваць цэнтралізаванае тэсціраванне, праходзіць, калі гэта прадугледжвалася абранай спецыяльнасцю, творчыя іспыты. Іншая

рымаць дазвол на здачу тэсціравання ў рэзервны дзень. Дарэчы, не ўсе працягваюць адукацыю менавіта па вакале. Той жа Мікіта Касцюкевіч паступіў на гукарэжысуру ў Акадэмію мастацтваў, хтосьці ўвогуле абіраў менеджмент у сферы культуры. Гэта іхны права!

Дык хто ж паедзе па размеркаванні?

Правы і абавязкі звычайна з новай сілай уступаюць у канфлікт, калі ланцужок “абітурыент — студэнт — выпускнік” дасягае фінальнага пункта — “малады спецыяліст”. Азначаны вышэй недабор бібліятэкараў — толькі частка гэтай праблемы. Не хапае многіх маладых “прадстаўнікоў сельскай інтэлігенцыі”, якіх у стане падрыхтаваць не толькі ВНУ, але ССНУ культуры. Ці ўсе навучальныя ўстановы зацікаўлены ў гэтым? Прыкладу сёлетні прыклад.

У музычнае вучылішча паступала выпускніца сельскай школы мастацтваў — па мэтавым накіраванні, якое гарантуе: атрымаўшы адукацыю, чалавек вернецца працаваць у тую ўстанову, што і адпраўляла яго на вучобу. Так званыя мэтавікі маюць ільготы — яны паступаюць па-за конкурсам: каб быць залічанымі, ім дастаткова атрымаць на ўступных творчых выпрабаваннях хаця б “тройкі”. Аднак дзяўчына атрымлівае “двойку”. Скажаце, нізкі ўзровень выкладання на сяле? Дык яго і намагаліся павысіць выхаваннем уласнага спецыяліста, які прыедзе не на два гады “тэрмін адбываць”, а назаўсёды (тым больш, што тую дзяўчыну дома чакаюць не толькі бацькі, а яшчэ пяцёра малодшых братоў ды сястрычак). Але, можа, абітурыентцы мядзведзь на вуша наступіў? Толькі гэта чамусьці не перашкодзіла ёй скончыць школу мастацтваў на “дзевяткі”, пастаўленыя, заўважым,

не выкладчыкам, а, як і на ўсіх выпускных іспытах, спецыяльнай камісіяй. Пэўна, прыёмныя патрабаванні ў вучылішчы куды вышэйшыя за выпускныя ў школе? Можа, і так. Але для чаго тады кансультацыі? Будучая абітурыентка цягам года неаднойчы прыязджала на іх, робячы няблізкі шлях са сваёй вёскі ў абласны цэнтр. І калі ў педагогаў вучылішча былі да яе або да ейных настаўнікаў нейкія прафесійныя прэтэнзіі, іх трэба было выказваць менавіта тады, каб неяк зарывтаваць і саму дзяўчыну, і ўвесь выкладчыцкі склад школы. Ці не ў такім сумесным клопаце пра будучыя кадры і, у тым ліку, спецыялістаў на сяле павінна развівацца наша сістэма навучання?

Што ж, паставіць “двойку” і тым самым адмахнуцца ад усіх праблем — прасцей. Даслаць часовага спецыяліста — таксама. Але ж ці не з гэтых дробных праблем сярэдняга (і яшчэ раней — малодшага) звяна ўзрастаюць і больш значныя пытанні. У прыватнасці — развіцця культуры ў сельскай мясцовасці.

Пакуль жа — скажам упэўнена — падрыхтоўка спецыялістаў сусветнага ўзроўню, якія ўсплаўняюць нашу краіну далёка за яе межамі, у нас наладжана і адладжана. Тут галоўнае — не страціць назапашаныя традыцыі, а падтрымаць іх і развіваць надалей. А вось са спецыялістамі, неабходнымі для развіцця сельскай культуры, пакуль бываюць пытанні. І тут патрабуецца не толькі дадатковае фінансаванне (маўляў, узніміце бібліятэкарарам заробковую плату — і ўсе кінуча атрымліваць гэтую адукацыю, а потым будучы працаваць выключна па спецыяльнасці). Найперш — увага да кожнага лёсу і цеснае супрацоўніцтва навучальных устаноў з упраўленнямі і аддзелаў культуры, дзе добра ведаюць пра запатрабаванні ў кадрах.

Надзея БУНЦЭВІЧ

У тым, што тэатр — мастацтва поліфункцыянальнае, сёння наўрад ці хто будзе сумнявацца. Аднак аналіз прапаноў беларускіх калектываў засмучае: аказваецца, наша сцэна да гэтага часу знаходзіцца ў сістэме каардынат, дзе існуюць толькі два віды творчага самавыяўлення — спектаклі і фестывалі. Што ў гэтым дрэннага? — спытаеце вы. А тое, што гэтая нішчыніца на фоне шырокага дыяпазону магчымасцей, якія сёння прысутнічаюць у сферы тэатральнага мастацтва, не толькі зніжае інтарэс да яе з боку глядачоў — патэнцыйных спажыўцоў, але і не прыносіць карысці самім тэатрам, вымушаным у чарговы раз “пракручвацца” паміж жаданнем ствараць штосьці цікавае і неабходнасцю рабіць касу, а значыць — завабліваць у залу глядача. Прыхільнікі здаровага харчавання ведаюць, што любая монадыета, заснаваная нават на самым карысным прадукце, не можа працягвацца доўга: арганізму рана або позна спатрэбіцца іншыя вітаміны і спажыўныя рэчывы, якіх абраны прадукт не ўтрымлівае. Той жа самы прычып дзейнічае і ў дачыненні да “ежы духоўнай”: нават самы зацяты традыцыяналіст (да каго, між іншым, я адношу і сябе) час ад часу з ахвотай і задавальненнем смакуе тыя або іншыя тэатральныя далікатэсы. Няхай нават і толькі для таго, каб упэўніцца: сваё — лепшае.

нах, так, што нельга “адзежку” адной нацягнуць на другую, каб гэта было незаўважна ды арганічна.

Самы ярскі прыклад — існуючая на сённяшні дзень тэатральная антрэпрыза. Яшчэ з дзсятка гадоў таму, калі гэтая практыка толькі пачала распаўсюджвацца на постсавецкай прасторы, абаронцы “сапраўднага” тэатра горача і палка змагаліся з ёй усімі магчымымі формамі: маўляў, яна адбірае глядача ў рэпертуарнай сцэне, але сваімі забаўлянкамі толькі дэфармуе яго густы і “адвучае” ад сапраўднага, высокага мастацтва. Прайшло не так шмат часу, і стала відаць, што антрэпрыза аніякім чынам не паўплывала на існуючы лад: традыцыйныя тэатры засталіся “стаяць”, і публіка па-ранейшаму імкнецца да гэтага віду мастацтва. Іншая справа, што катэгорыя “спажыўцоў”, для якіх тэатр цікавы акурат у антрэпрызным выглядзе, таксама знайшла для сябе “тавар”, адпаведны ўласным густам.

аднаго боку, дазваляе больш дакладна адчуваць уласную запатрабаванасць і кантакт з глядачамі, а з іншага — займацца не рэжысёрскімі, а насамрэч цікавымі асабістымі работамі.

Шырокая практыка, якая існуе ў дадзеным накірунку у суседніх з намі дзяржавах, такіх, як Расія, Украіна, Літва або Польшча, дазваляе сцвярджаць, што гэта ні ў якім выпадку не шкодзіць агульнаму працэсу, а адно толькі робіць яго разнастайным. І — разлічаным на больш шырокае кола глядачоў, дазваляючы ахапіць тых, для каго традыцыйныя формы не ўяўляюць цікавасці. Дык ці ж варта адмаўляць сабе ў такой магчымасці, што проста-такі ляжыць на паверхні?

Фестываліць трэба правільна

Яшчэ адна балючая для беларускіх калектываў тэма — фестывалі. Нягледзячы на тое, што ў нас існуе

Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Яе рэалізацыя адбылася дзякуючы супрацоўніцтву з такім буйным тэатральным канцэрнам, як Чэхаўскі фестываль. Дзякуючы гэткаму “сяброўству” беларускіх акцёраў пабачылі — і ацанілі ў самых высокіх эпітэтах! — у расійскай сталіцы, а неўзабаве такую магчымасць атрымаюць і ў Еўропе, пад час восеніскіх гастролей у рамках вышэйзгаданага Чэхаўскага фестывалю.

Што ж замянае беларусам заімець такі фестываль? Адказ — відавочны: адсутнасць вольных рэсурсаў для гэтага. Для тых жа брэсцкага або магільёўскага тэатраў форум — гэта ўсяго толькі адзін з відаў работы, прычым, далёка не першасны, калі меркаваць з пункта гледжання ўнутранай “іерархіі” вытворчых планаў. І было б несправядліва патрабаваць ад

Ці хутка на Беларусі з’явіцца Цэнтр візуальных мастацтваў?

Паміж рэпертуарам і “свабодным плаваннем”

Няма часу на... творчасць

Што б мы ні казалі пра сілу творчага духу, але сучасныя рэпертуарныя тэатры ў нашай краіне знаходзяцца ва ўмовах, калі ці не галоўнай іх задачай з’яўляецца... выкананне плана па абслугоўванні насельніцтва. З аднаго боку, логіка такога стаўлення да іх — відавочная: дзяржава ўкладае грошы ў развіццё тэатраў і, натуральным чынам, жадае, каб ад гэтага была прамая аддача галоўнаму “спажыўцу” тэатральнага мастацтва — глядачу. Урэшце, без апошняга любы тэатр, нават самы прагрэсіўны, перастае існаваць як з’ява: не адбываецца абавязковага для кожнага сцэнічнага мастацтва працэсу жывой камунікацыі.

У той жа час, усім вядома: для таго, каб падтрымліваць інтарэс да любога, не толькі тэатральнага, працэсу, неабходна, каб той знаходзіўся ў пастаянным развіцці, каб жыццё яго не ператваралася ў прадказальны “бег па крузе”, а адкрывала новыя перспектывы ды магчымасці. Як прымяніць гэтую формулу да тэатра? Здавалася б, адказ — відавочны: часцей звяртацца да новых форм і ідэй, увасабляючы іх на сцэне. Аднак на справе сітуацыя выглядае абсалютна супрацьлеглым чынам: кіраўнікі дзяржаўных тэатраў вымушаны да такой ступені “прагназаваць” будучы глядацкі поспех кожнай пастаноўкі, што месца і часу на творчыя эксперыменты ў рабочым графіку калектываў проста не застаецца.

Пачаў здаваць свае пазіцыі нават апошні “аплот” творчых эксперыментаў — Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі, які заўсёды пазіцыянаваў сябе пляцоўкай, адкрытай для пошукаў айчынных драматургаў ды рэжысёраў. Іх апошняя прэм’ера — “Адамавы жарты”, створаная паводле вадэвілю Францішка

Аляхновіча і Леапольда Родзевіча, — красамоўна сведчыць: небяспечная для творчасці неабходнасць “падабцацца глядачам” сёння “цісне” нават на іх.

Патрэбны новыя формы

Услед за класікам, гэтая думка не перастае быць актуальнай і цяпер. Спробы камерцыялізацыі рэпертуарных тэатраў, якія сёння адбываюцца на нашых вачах, наглядна дэманструюць, што спалучаць і з’ядноўваюць дзве аднолькава важныя задачы, такія, як стварэнне мастацкіх работ і папярэдняе “палічванне” спажывецкага попыту на іх, — справа няўздзячная: адно немінуча “падмінае” пад сябе другое. Нашмат больш рэальна размежаваць гэтыя дамінанты і, паралельна з існуючай класічнай рэпертуарнай базай, развіваць камерцыйнае тэатральнае мастацтва. Не трэба палюхацца такога падыходу да справы ды пафасна абвясчаць: маўляў, на гэтым нельга зарабляць. Можна. І тое нават цалкам лагічна: яно не толькі дасць магчымасць стварыць поле камерцыйнага тэатральнага мастацтва, але і дазволіць не “калечыць” яго традыцыйныя формы.

Некалі адзін паспяхова расійскі рэжысёр тлумачыў мне, чым тэатральны спектакль адрозніваецца ад тэатральнага праекта. “Галоўная розніца, — казаў ён, — заключаецца ў тым, што спектакль — гэта твор мастацтва, і судзіць яго варта менавіта па законах мастацтва. У той час як галоўная задача праекта — адпаведнасць канчатковага выніку, так званнага тэатральнага прадукту, першапачатковаму праектна-каштарыснаму разліку”. Па сутнасці, ён агучыў галоўную акалічнасць, якую мы сёння чамусьці не бяром пад увагу: ёсць розныя мадэлі стварэння тэатральнага прадукту, і кожная з іх жыве і функцыянуе па ўласных зако-

...і рацыён

Здавалася б, галоўнымі праціўнікамі так званай “праектнай” тэатральнай творчасці мусяць быць акцёры: лічыцца, што яны не вельмі любяць свабоднае плаванне, бо яно пазбаўляе іх гарантыванага, стабільнага працоўнага месца і прымушае ўвесь час “цяплекацца” ў вірах творчых ініцыятыў. Аднак на справе аказваецца, што акурат яны — галоўныя апалагеты гэткага віду творчасці. І тлумачаць яны сваю пазіцыю проста: удзел у творчых праектах не дае “застойвацца”, падштурхоўвае пастаянна развіваць сваю творчую індывідуальнасць, што, з

некалькі насамрэч моцных творчых форумаў, сярод якіх лідэрамі з’яўляюцца “Белая вежа” ў Брэсце і “М.@rt-кантакт” у Магілёве, фестывальны “голад” з боку айчынных тэатраў — відавочны. Тым больш, што сёння фестывалі ўжо перасталі выконваць адно толькі азнаямленчую функцыю, а даўно ператварыліся ў крэатыўныя творчыя цэнтры, якія не толькі “спажываюць” спектаклі і творчыя праекты, але і самі актыўна іх прадуюць.

Каб не хадзіць далёка па прыклады, узгадаем нядаўнюю пастаноўку “Вяселля” А.Чэхава на сцэне

іх, каб “пабочны” від дзейнасці развіваўся гэтак жа актыўна і прадуктыўна, як і асноўны.

Практыка і Чэхаўскага фестывалю, і “Балтыйскага дома” ў Санкт-Пецярбургу паказвае: для максімальнай эфектыўнасці падобнай творчай дзейнасці абавязковая ўмова — самастойнасць структуры, што будзе займацца ўсімі арганізацыйна-творчымі пытаннямі. І гэта цалкам відавочна: калі галоўным профілем з’яўляецца арганізацыя фестывалю і творчых праектаў, за якую будучы адказваць канкрэтныя людзі, лагічна, што акурат з іх гэтак жа “канкрэтна” і спытаюць...

Генадзь ДАВЫДЗЬКА, намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па правах чалавека, нацыянальных адносінах і сродках масавай інфармацыі, старшыня Канфедэрацыі творчых саюзаў Беларусі:

“Каб штораз не пачынаць “з нуля”...”

Дык як жа не распыляць намаганні?

Як аказалася, ініцыятыва стварэння падобнага фестывальна-творчага цэнтра на Беларусі віруе даўно. Старшыня Канфедэрацыі творчых саюзаў Генадзь Давыдзька бачыць кола інтарэсаў і задач такога цэнтра даволі шырока: ад правядзення буйных, іміджавых фестывалю, якія давалі б міжнароднай грамадскасці ўяўленне аб тым, чым жыве сёння беларуская культура, да стварэння ўласнага тэатральнага “прадукту”, у тым ліку — і з прыцягненнем да гэтага вядучых замежных творцаў.

да”, старшынёй якога я цяпер з’яўляюся. Вельмі важна, каб падобныя імпрэзы рыхтаваліся пастаяннымі групамі, а не часовымі, што збіраюцца за два-тры месяцы да пачатку і працуюць у аўральным тэмпе. Гэта мусяць быць штат, няхай сабе і невялікі, спецыялістаў, прафесіяналаў у арганізацыйнай справе. А на дапамогу ім — групы экспертаў, якія будуць прыцягвацца для работы па канкрэтных накірунках дзейнасці, у залежнасці ад таго, маем мы справы з тэатральным праектам або кінематаграфічным.

Істотны момант: гэтакі від дзейнасці не запатрабуе ад дзяржавы дадатковых фінансавых укладанняў “на ўтрыманне”. Іншая справа — тыя грошы, якія выдаткоўваліся і раней, пры новай сітуацыі будуць ісці не на часовыя групы, а на наяўныны працэс, што не будзе кожны раз пачынацца “з нуля”. Да ўсяго, Цэнтр зможа і самастойна зарабляць дадатковыя, патрэбныя для арганізацыі той або іншай імпрэзы, грошы за кошт, прыкладам, стварэння і пракату ўласных спектакляў і арганізацыі тэатральных праектаў. Я ўвогуле лічу, што пры Цэнтры павінна быць свая, няхай і невялікая, творчая пляцоўка, дзе пастаянна адбываліся б эксперыменты, ладзіліся цікавыя пастаноўкі. Гэта дасць нам магчымасць не “вывальвацца” з жывога фестывальнага руху, які сёння ў свеце надзвычай актыўны і развіваецца збольшага па-за межамі звыклых рэпертуарных тэатраў.

Мяркую, Цэнтр будзе здольны ўзяць на сябе і справу правядзення Нацыянальнай тэатральнай прэміі: кампетэнтныя эксперты заўсёды змогуць прыехаць у любы тэатр краіны, паглядзець спектакль, абмеркаваць яго, зняць на відэа, каб потым размясціць на сайце. Глядзіш, у хуткім часе тэатры адчуваюць стымул для жывой творчасці і перастаюць працаваць адно толькі “дзеля сябе” і планавых паказчыкаў.

Таццяна КОМАНОВА

— Святлана Мікалаеўна, якое ўражанне складалася ў Вас ад маскоўскага форуму?

— Збіраюцца тут супрацоўнікі як рэгіянальных устаноў, так і Эрмітажа, Трацякоўкі... Урэшце, гэта — магчымаць праявіць сябе ў шматлікіх намінацыях, да прыкладу, такіх, як “Лепшы музей фестывалю”, “Лепшы музейны праект”, “Лепшы выдавецкі праект”, “Лепшы экспазіцыйна-выставачны праект”, “Лепшая музейна-педагагічная праграма”... Словам, да форуму рыхтуюцца цягам года. А прызавы фонд выдаткоўвае не толькі Міністэрства культуры, але і Саюз музеяў Расіі... Дарэчы, гэтая арганізацыя, што аб’ядноўвае кіраўнікоў вядучых музейных устаноў, вельмі сур’ёзна і плённа працуе над нарматыўнай базай, матэрыяльна падтрымлівае рэалізацыю цікавых праектаў. Такі ж досвед ёсць і ў Літве: там паспяхова дзейнічае Асацыяцыя музеяў... Гэты вопыт мы таксама будзем выкарыстоўваць, нават унеслі адпаведныя артыкулы ў праект Закону “Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь”.

— Ці была прадстаўлена на “Інтэр-музеі” наша краіна?

— На пачатку 2000-х гадоў у гэтым фэсце браў удзел у якасці гасця Нацыянальны гістарычны з інтэрактыўнай

— Канкурэнцыі — няма, а праблем хапае... Я разумею амбіцыі раённых кіраўнікоў, якія фінансуюць рамонт або рэканструкцыю будынкаў пад уладкаванне краязнаўчых музеяў: маўляў, сорамна раёну не мець такой установы. Але ўслед за гаспадарчым клопатам ідзе клопат творчы: стварэнне і насычэнне экспазіцый згодна з гісторыка-культурнымі адметнасцямі дадзенай мясцовасці. А вось з гэтым сацыяком не ўсё добра. Так, напэўна, і з’яўляюцца музеі, падобныя адзін да аднаго, як блізныя?

— На мой погляд, кепскі музей той, калі наведвальнік пасля аднаго візіту туды пра наступны больш і не

раёнам. Без такога ўзаемадзеяння раённыя канцэпцыі не складаюцца. На Гомельшчыне нават абласная калегія нядаўна прайшла, дзе аналізавалася ход выканання галіновай праграмы, і гаворка ішла пра тое, што трэба паспець зрабіць у абласной музейнай справе цягам апошняга паўгоддзя дзеяння праграмы...

— Давайце вернемся да глыбінкі. У нашых аграгарадках усё часцей з’яўляюцца бібліятэкі-музеі. Наколькі правамоцныя такія ўстановы? Афіцыйнага палажэння на іх стварэнне, колькі мне вядома, не існуе...

— Так, нарматыўнай базай не прадугледжаны такі тып устаноў. Але я нават не пра гэта. Музейны

сі. Не хапае мультымедынай тэхнікі. Ведаецца, што ўразіла мяне на “Інтэр-музеі”? Калі гаворка зайшла аб спецыяльным абсталяванні і тэхналогіях, нам паказалі чаргу ля ўвахода ў музей: любы ахвотны можа спецыяльным маркерам зрабіць на мультымедынай панелі надпіс і з яе дапамогай... сфатаграфавання ў адметным антуражы. Сувенір мае шыкоўную багетную раму, і яго хочацца захоўваць! Устаноўку гэтую можна набыць і такім чынам павялічыць колькасць відаў музейных платных паслуг. Акупляецца ж яна вельмі хутка.

— Калі ўжо гаворка зайшла пра музейнае абсталяванне, дык зноў не магу не спаслацца на тое, што ледзь не шотландзец бачу ў журналісцкіх камандзіроўках: у музеях нашых нават выставачных шафаў не хапае...

— Цалкам згодная! У любым музеі павінна быць спецыяльнае выставачнае абсталяванне — з кліматкантролем, з адпаведным асвятленнем... Расія, несумненна, крочыла далёка наперад у гэтым плане. Была я аднойчы ў мястэчку Вітаславіца ля Ноўгарада, наведвала этнаграфічны музей. Дык вось, там наведвальнікаў сустракае барыня ў нацыянальным строі, а любы музейны прадмет, нават калыска, калі яго кранеш, пачынае... вам распавядаць і пра свой лёс, і пра гісторыю гэтай зямлі! Хіба ж такое забудзеш? Таму і наведвальнікаў там шмат, а гэта, у сваю чаргу, — крыніца сродкаў на развіццё.

— Наша сённяшняя, так бы мовіць, музейная пасіўнасць, адсутнасць інтэрактыў і грашовых прыбыткаў — ад кадравага дэфіцыту?

— Безумоўна, ад творцы ўсё залежыць. Многія цяпер цудоўна ўсведамляюць, што заўсёдна музейная ціша на сёння не адпавядае патрабаванням часу і трэба шукаць новыя формы работы, абуджаць выставачныя залы інтэрактыўнай дзейнасцю. У Лідскім замку, як вядома, ладзіцца “Вяселле Ягайлы”, у Бярозаўскім краязнаўчым музеі дзейнічае “Зялёная школа” для дзяцей...

— І ўсё ж не стае анімацыі, інтэрактыў... Чаму б пры краязнаўчых музеях не ладзіць для падлеткаў шматдзённую экспедыцыю па адшукванні, да прыкладу, старадаўніх скарбаў з дапамогай “сапраўднай” карты ды кваліфікаванага інструктара па выжыванні?..

— Я думаю, за пяць гадоў дзеяння новай Дзяржпраграмы сітуацыя карэнным чынам зменіцца. Ужо цяпер пашыраецца сфера музейнага ўплыву на развіццё рэгіянальнага турызму, што таксама падштурхоўвае да крэатыўу, бо тураператар людзей на “мёртвую” экскурсію зводзіць толькі адзін раз... Цікавы вопыт існуе ў вёсцы Станькава, дзе месціцца філіял Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны: там у партызанскім лагер не трапіў без ведання паролля, які ў цябе запытаюць “сапраўдныя” партызаны, а камандант лагера ставіць на твой білет спецыяльную пячатку з правам на ўваход у музей (білет становіцца, натуральна, сувенірным)... З нетрадыцыйных форм музейнай работы я згадала б і Першы Міжнародны фестываль ласкутнага шыцця, што адбываўся днямі ў Дзямінаўскай Рэпіна ў Здраўнёве... А вось ідэя з пошукам скарбаў мне падаецца выключна перспектыўнай. Уяўляецца, з якім імпульсам будзе выкупляцца гэты тур па адшукванні, да прыкладу, скарба Напалеона на Барысаўшчыне? Або вось яшчэ адзін праект, з поспехам рэалізаваны расіянамі, які называецца “Восем музеяў за восем дзён”. У вандруцы бярэ ўдзел сям’я, а восем музеяў, узгаднішы тактыку абслугоўвання і суму прызаваго фонду, спачатку прымаюць экскурсантаў, а на восьмы дзень ладзіць конкурс-віктарыю на падставе ўбачанага і пачутага з прызамі для ўсіх сямейнікаў. Гэта ж з поспехам можна выкарыстоўваць і ў нас.

Гутарыў Яўген РАГІН
Фота аўтара

“...Карані” з працягам

Маладая беларуская спявачка Настасся Шаверанка перамагла на Міжнародным фестывалі “Беларускія карані”, што праходзіў 6—8 жніўня ў Паланзе.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы Уладзімір Дражын, які прысутнічаў на заключных імпрэзах у якасці ганаровага гасця, адзначыў, што дадзены фестываль абавязкова будзе мець працяг. Кіраўнік нашай дыпмісіі зазначыў пад час наведвання Палангі, што ў наступным годзе “Беларускія карані” пачнуцца з гастролей нашых артыстаў па Вільнюсе, Каўнасе, Клайпедзе ўжо ў сакавіку.

Па словах прадстаўніка арганізатараў форуму — дырэктара Беларускага цэнтра турызму і аздараўлення ў Літве Валянціны Шымуконіс, маладыя выканаўцы з дзвю краін у верасні выправяцца ў турне па гарадах Беларусі, каб яе жыхары пазнаёміліся з іх творчасцю.

У склад журы “Беларускіх каранёў” уваходзіў кампазітар Алег Молчан. У гутарцы з карэспандэнтам “К” ён заўважыў, што фестываль быў арганізаваны на высокім узроўні: “Усе ўдзельнікі былі моцныя, я не заўважыў тут аўтсайдэраў, якія адразу расчаравалі б. Маладых людзей было не шмат, але ацэньваць іх аказалася справай складанай. Некаторыя беларусы і літоўцы асабіста мне спадабаліся тым, што прапаноўвалі не традыцыйныя эстрадныя песні з іхняй, ужо набыўшай аскаму, мелодыкай, а паказвалі што-сьці арыгінальнае”.

У госці да князёўны

Напрыканцы лета на Ашмяншчыне, дзякуючы намаганням мясцовага райвыканкама, чарговы раз пройдзе рыцарскі фестываль “Гальшанскі замак”.

Сёлета ён прысвечаны 730-годдзю заснавання Гальшанаў, 605-годдзю каралевы Рэчы Паспалітай Соф’і Гальшанскай, а да таго ж, 600-годдзю перамогі войскаў Вялікага княства Літоўскага пры Грунвальдзе і 400-годдзю з часу заснавання самога замка. Па словах начальніка аддзела культуры Ашмянскага райвыканкама Галіны Балінскай, у межах свята запланаваны турніры коннікаў, лучнікаў і пешых рыцараў, бугурты, шматлікія конкурсы па стральбе з лука, кідванні дзідаў ды нават баі на мячах. Да таго ж, гледачы могуць наведаць сапраўдны рыцарскі лагер, пазнаёміцца са старадаўнімі рамёствамі.

Як адзначыла Галіна Балінская, сёлета фестываль чакае шмат гасцей, у тым ліку з навакольных гарадоў і мястэчак Гродзеншчыны — з Геранёнаў, Міра, Крэва, Навагрудка, Любчы і Гродна. З удзелам калектываў адбудзецца тэатралізаванае прадстаўленне “У гасцях у князёў Гальшанскіх”.

Кімано на вяселле

У Гомелі працуе выстаўка “Традыцыі і культура Японіі”, арганізаваная Мастацкай галерэяй Г.Вашчанкі сумесна з Пасольствам Японіі ў Беларусі.

Гэта, у тым ліку, і дыярамы, прысвечаныя помнікам архітэктуры Японіі, унесеныя ў Спіс сусветнай спадчыны UNESCO. А яркія, прыгожыя паветраныя змеі, традыцыйныя лялькі і мініяцюрныя кампазіцыі ствараюць атмасферу Японіі. Па словах галоўнага захаваўніка фондаў галерэі Алега Курашова, адной з “разыначак” выстаўкі стала каштоўнае вясельнае кімано.

Суразмоўца “К” дадаў: у планах галерэі — працяг супрацоўніцтва з дыппрадстаўніцтвамі. У самы бліжэйшы час чакаецца арганізацыя выстаўкі жывапісу сумесна з Пасольствам Індыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Музейны інтэрактыў

Або Каго чакае скарб Банапарта?..

У Маскве прайшоў традыцыйны, дванаццаты па ліку, Усерасійскі музейны фестываль “Інтэрмузей”. Гэты прэстыжны форум не толькі ацэньвае і заахвочвае дзейнасць кожнай установы — ад правінцыйнай да сталічнай, але і планава накіроўвае яе, наўпрост уплываючы на фарміраванне стратэгіі нацыянальнага развіцця музейнай справы. На жаль, аналагаў “Інтэрмузею” ў Беларусі пакуль няма, а музейшчыкі сталічныя іншымі разам не заўжды ведаюць, якім клопатам жывуць, скажам, іхнія калегі з іншых рэгіёнаў...

Што трэба зрабіць, каб усе нашы музеі — раённыя, абласныя, рэспубліканскія — “задышалі” суладна, каб кожная экспазіцыя “ажыла”, прывабіла яркім інтэрактывам, прынесла максімальны маральны і матэрыяльны прыбытак? На гэтыя і іншыя пытанні адказвае галоўны спецыяліст упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Святлана ГАЎРЫЛАВА, якая цягам некалькіх гадоў з’яўляецца адным з экспертаў “Інтэрмузея”.

музейна-педагагічнай праграмай. Летась я была экспертам “Інтэрмузея” ў дзелавой праграме фестывалю па тэме “Актуальныя пытанні стварэння і комплекснага развіцця гісторыка-культурных музеяў-запаведнікаў”, дзялілася досведам музейфікацыі Ня-свіжскага і Мірскага замкаў. Сёлета была экспертам па тэме “Сучасныя экспазіцыйна-выставачныя праекты”. Сумесна з Беларускай дзяржаўнай музейна-педагагічнай арганізацыяй Вялікай Айчыннай вайны прадстаўлялі яго новую навуковую канцэпцыю. Наша ўстанова са сваёй адметнай стратэгіяй атрымала ўсеагульнае прызнанне і спецыяльны прыз у намінацыі “Эталонны праект “За значны ўнёсак у захаванне і прапаганду гісторыка-культурнай спадчыны народаў — пераможцаў у Вялікай Айчыннай вайне і ўкараненне новых інфармацыйных тэхналогій”. Мяркуем правесці падобны форум у нас. Летась распрацавалі яго канцэпцыю, што скіравана, найперш, на падтрымку рэгіянальных музеяў, бо ім, натуральна, таксама ёсць што паказаць, ім таксама трэба паміж сабой канкурураваць. Між тым, раённыя музейшчыкі нават разам ніколі не збіраліся, тым больш — ніколі не супернічалі за паўнаважнасць фінансавання сваіх праектаў.

думае, бо нічога ў душу не запала... Павінна быць дамінанта, на якой усё трымаецца. Ёсць яна ў музейных установах Гомельшчыны. Гэты рэгіён на сёння — вядучы ў развіцці музейнай справы. У абласным цэнтры — бліскучыя па форме і змесце Палацава-паркавы ансамбль і Музей ваеннай славы: два калектывы — у пастаянным пошуку. Таму і колькасць наведвальнікаў тут за апошнія гады ўзраста ўдвай: з 300 да 600 тысяч чалавек... А ўсё чаму? Навуку ўмеюць спалучаць з менеджментам, а ў гэтым — стратэгія сённяшняга дня. Трэба шукаць і знаходзіць, а не чакаць у роспачы бюджэтнага фінансавання... У Музеі ваеннай славы адкрыўся нядаўна яшчэ адзін музей — крміналістыкі: і сабраны матэрыял — унікальны, і з камплектаваннем тут не марудзяць. А самае галоўнае — ёсць цесная творчая сувязь з раёнамі. Да прыкладу, у Гомелі паспяхова дзейнічае філіял знакамітага Веткаўскага музея народнай творчасці. Новая экспазіцыя рыхтуецца цяпер у Хойніках — Гомельскай абласны музей бярэ ў гэтым самы непасрэдны ўдзел. І гэта нармальна тактыка супрацоўніцтва і ўзаемаўзбагачэння. У Гомелі — вельмі моцны метадычны цэнтр пры абласных музеях, супрацоўнікі якіх курваюць і вельмі дапамагаюць

прадмет павінен быць захаваны і абаронены ў адпаведнасці з Законам “Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь”. Я ніякім чынам не стрымліваю палёт творчай думкі сельскіх культуротнікаў, але пераканана: аб згаданым статусе падобных устаноў весці гаворку яшчэ зарана.

— Якім вам бачыцца сучасны рэгіянальны музей?

— Зноў не магу не згадаць тут маскоўскі форум, які значна нас падштурхнуў. Я казала ўжо, што канцэпцыя беларускага музейнага фэсту ўжо распрацавана. І самае галоўнае, што ў Дзяржаўнай праграме развіцця культуры Беларусі на 2011—2015 гады закладзена фінансаванне двух музейных фестывалю. Першы будзе праходзіць у 2012-м. Папярэдне правядзём работу з кожным абласным упраўленнем культуры, з кожным раённым музеем, вызначым конкурсныя намінацыі. У музейшчыкаў з’явіцца стымул выявіцца, а значыць — займаць фінансавую падтрымку ў развіцці навуковай работы, музейна-педагагічнай дзейнасці, рэалізацыі экспазіцыйна-выставачных праектаў. Пагадзіцеся, да гэтага трэба дасканаваць рыхтавацца. У раённых установах няма інфаікіскаў, аўдыёгідаў, новая ж Дзяржпраграма прадугледжвае іх наяўнасць ва ўсіх 147 музеях Белару-

Пасля няўдалай спробы паступіць у сталічны тэатральна-мастацкі інстытут, Алег Елізараў прайшоў падрыхтоўчыя курсы і трапіў на мастацка-графічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта.

Ужо на першых курсах малады чалавек вылучаўся сваёй добрай падрыхтоўкай: усе класічныя мастацкія заданні выконваліся з выдатным майстэрствам, але пазней Алег пачынае шукаць свой стыль. У 90-я гады, у час распаду Саюза, на-

ват некалькі цюбікаў фарбаў (тым больш каляровых) для звычайнага студэнта былі недазвольна раскошай, а маляваць, выконваць заданні трэба было! Пэўна, ад безграшоўна малады мастак і пачаў выкарыстоўваць мінімум фарбы, эксперыментуючы з дадаваннем яшчэ розных матэрыялаў кшталту крэйды, цэменту, жэлаціну. Вось такім чынам і прыйшоў Алег Елізараў да свайго “белага стылю”...

У час напісання дыплама Алег канчаткова вызначыўся з аўтарскім почыркам. Да таго ж, у той самы год ён стаў лаўрэатам “Арт-сесіі” (1995 г.), якая, па традыцыі, кожную вясну праходзіць у Віцебску. Гэты аргумент адыграў важную ролю для дыпломнай камісіі, якая ацэньвала белыя, амаль бясколерныя, нешматфарменныя, стылёва-прымітывісцкія творы маладога мастака. Быў і смешны выпадак, калі прафесар па дрэвапрацоўцы, выслушаўшы прамову Алега

Ты кажаш: “Белае лета...”

Будучы мастак нарадзіўся ў Салігорску ў 1969-м. Алег Елізараў скончыў на “траякі” 8 класаў Салігорскай сярэдняй школы і паступіў у мясцовае ПТВ, дзе пачаў вучыцца на электрыка. Паралельна з гэтым ён наведваў і мастацкую школу. Па заканчэнні вучылішча накіраваўся на працу ў салігорскія саяльныя шахты. Зарабляў добра на той час, але душа прагнула іншага: хацеўся вучыцца, каб быць мастаком...

(“Я пісаў летам, пісаў восенню, узімку, ну, і вясною...”), запытаўся: “Чакай, ты кажаш, што пісаў летам, восенню... А чаму ж тады ў цябе ўсё белае?” Пасля гэтага пытання паехалі са смеху не толькі астатнія студэнты, але і большасць мэтраў, якія прысутнічалі ў камісіі... Як можна зялёнае і жоўтае намалюваць адценнямі белага, відаць, і дагэтуль сакрэт для прафесара...

Пасля абароны дыплама маладога мастака запрасілі ў іншы, таксама сапраўды творчы, горад Беларусі — Полацк. Па рэкамендацыі

былой выкладчыцы Валянціны Ляховіч-Няпрыенка Алег Елізараў трапіў па размеркаванні на працу ў Дзіцячую мастацкую школу. Менавіта тут цалкам раскрыўся Елізараў-мастак з уласнымі аўтарскім стылем і тэхнікай...

Спярша жыў у інтэрнаце, пабудаваным для рабочых мясцовага прадпрыемства, але праз пэўны час, калі інтэрнат вырашылі пераўтварыць у гатэль, давалося шукаць іншы прыстанак. І Елізараў перасяліўся ва ўласную майстэрню, якую яму як прафесійнаму творцу прапанавалі ў школе.

Малюючы адзін за адным свае белыя пейзажы, таленавіты творца забываўся, здавалася, на ўсё астатняе. І менавіта ў полацкі перыяд канчаткова сфарміраваўся своеасаблівы стыль аўтара, у большасці работ якога асноўным кампазіцыйным элементам з’яўлялася полацкая архітэктура, белы, святочны настрой горада — калыскі беларускай дзяржаўнасці. Тут, у Полацку, Елізараў заснаваў і згуртаваў маладых мастакоў “Белы Круг”...

Але праз пяць гадоў працы Алег Елізараву давалося пакінуць сваю полацкую майстэрню і з’ехаць на малую радзіму. Тут ён уладкаваўся на працу ў мясцовую Мастацкую школу.

Неўзабаве, у 2002 годзе, Алег прыязджае да сваіх сяброў на “Славянскі базар у Віцебску”, дзе раптоўна страчвае прытомнасць... У творцы ўрачы знайшлі цяжкае захворванне...

...15 красавіка 2010 года Алег Елізараў памёр у сваёй кватэры ў Салігорску. Трагічны сімвалізм: гэта быў дзень закрыцця выстаўкі “Олежэ”, зладжанай некалькі месяцаў таму сябрамі мастака...

Мікола ТАМАШЭВІЧ
На ілюстрацыях: Полацк, убачаны мастаком Алегам Елізаравым.

Р.Сяргеёў. “Царэўна Несмяяна”.

люстравання беларускіх краявідаў: многія работы Руслана Сяргеява з першага позірку “чапляюць”, яны — своеасаблівыя, хаця імпрэсіянізмам, здавалася б, нікога сёння не здзівіш. Знаёмыя кожнаму жыхару нашай краіны выявы — вясковую хатку, возера ў лесе, храмы і гарадскія будынкі — мастак паказвае рэалістычнымі фарбамі і, ў той жа час, прапускае праз свае ўражанні. Малады творца любіць плённы, шмат часу працуе на свежым паветры, і гэтае замілаванне выліваецца не павярхоўнай апісальнасцю, а інтрыгай у многіх яго работах.

Амаль на кожнай карціне — вецер, рух, неспакой, шапаценне, скрып старых дрэў,

Сонца з інтрыгай

Сонечная выстаўка мастака Руслана Сяргеява працуе ў Доме кіно. І такі эпітэт тут не дарэмны: палотны, якія вісяць на вялікіх вокнах фаяўстановаў, у гэтыя шчодрыя на сонца дні быццам падсвечваюцца ім знутры. Фарбы мігцяць усімі колерамі вясёлкі, нібы кажучы глядачам: Руслан Сяргеёў — жыццядасны, яркі чалавек і творца. “Станы і я” — так называецца, ужо пятнаццатая па ліку, персанальная экспазіцыя маладога мастака.

Творца робіць упэўненыя крокі ў некалькіх жанрах выяўленчага мастацтва, аднак найбольш ён спрактыкаваны і адчувае сябе вольна ў пейзажы. Прыемна бачыць даволі свежы падыход да ад-

подых дажджу і трапятанне маладой лістоты. Не хочацца прыдумляць складаных сказаў — карціцы сказаць адным словам: прыгожа. Маленькія мазкі фарбы, пакладзеныя на палатно лёгка, нібы свавольна, але прадумана і густоўна, ствараюць “акно”, за якім адбываецца сапраўдная дзея (“Канец жніўня”, “Перад канцэртм”).

Руслан Сяргеёў прайшоў амаль увесь шлях прафесійнай мастацкай адукацыі (наперадзе — апошні, шосты, курс мастацкага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў). Гэта заўважна і ў партрэтах: творы “Фігара”, “Радзівіл” і, асабліва, “Старызнік” даюць магчымасць заглябіцца ў характары. З многіх партрэтаў усміхаецца сам мастак, а палатно “Аптыміст” — мазаіка ў стылі кубізму — адкрывае схільнасць аўтара да гумару, свабоды, шчырасці. “Я і ёсць аптыміст”, — кажа Руслан Сяргеёў.

С.Ю.

Поп-арт? Або пагоня за...

Выстаўка “Рабі мастацтва папулярным” у Музеі гісторыі беларускага кіно прапанавала маладым мастакам сталіцы даць адказ на пытанне: што такое поп-арт? Хаця спробы самавыявіцца ў межах гэтага стылю ў нашых творцаў назіраліся, экспазіцыю, цалкам прысвечаную яму, зладзілі ўпершыню. Цікава было прааналізаваць, што мае на ўвазе моладзь пад дадзеным інтэрнацыянальным тэрмінам і як яго інтэрпрэтуе ў айчынных умовах.

В.Зуеў. “Mr. Urban”.

Невыпадкова выстаўка супала з заканчэннем фестывалю “Дах” у Палацы мастацтва — яна з’явілася нібы яго працягам у “палегчаным” варыянце.

Поп-арт для нашых сучаснікаў — гэта калажы з рэчаў паўсядзённасці, “жывапіс смецця”, жаданне... пазбегнуць гармоніі. Такім, зрэшты, рэпрэзентавалі стыль амерыканскія і заходнеўрапейскія мастакі некалькі дзесяцігоддзяў таму, ды і ў нядаўнія часы. І крыху дзіўна было бачыць тыя ж здымкі хмарачосаў, англамоўную рэкламу і выявы халоднай зброі ў калажах беларусаў (“TV no more” Дзмітрыя Дарашэнкі, “Mr. Urban” Уладзіміра Зуева).

Н.Саяпіна-Гендрусевіч. “Марсіянка Жанна”.

Хаця экспазіцыя задумвалася як прысвячэнне Эндзі Уорхалу — “бацьку” поп-арта, — усё ж былі спадзяванні: беларусы абавязкова, хоць крыху, паэксперыментуюць з айчынным жа матэрыялам, а не з замежным. І якое, у такім выпадку, для нашай краіны мастацтва поп-арту? Ці можа яно адлюстравать жыццё зямлякоў, нашы вуліцы і двары, выпадкі, што прымушаюць задумацца? Мабыць, такім пытаннем задаваліся нямногія ўдзельнікі. Варта зрабіць скідку на тое, што ў летнія дні шматлікія творцы маладога і сярэдняга пакалення не змаглі адгукнуцца на выстаўку... Або не мелі жадання звязваць свой жывапіс з такім стылем.

Самыя цікавыя творы, здаецца, будуць актуальнымі ў любы час. Скажам, партрэты Надзеі Саяпінай-Гендрусевіч, пяцікурсніцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, прыцягваюць пранізлівымі позіркамі адлюстраваных на іх “моцных дзяўчын” і на дзіва прыемнай колеравай гамай. Мастачка нібы процістаяць усяму, у тым ліку агульнаму рэчышчу выстаўкі, і гэты шчыры “пратэст” тут вельмі дарэчны.

Экспазіцыя даказала: які б ні быў абраны стыль або накірунак, найбольш яркімі акажуцца работы тых творцаў, што не жадаюць паўтарацца, браць кагосьці за ўзор і шукаюць нечаканыя аб’екты і формы.

Алена САБАЛЕўСКАЯ

Спартак і Кітры ў горадзе фантанаў

Ці ёсць у Ерэване Лебядзінае возера?

Сярод пераможцаў VI Адкрытых маладзёжных Дэльфійскіх гульніў дзяржаў — удзельніц СНД, што нядаўна прайшлі ў Ерэване, — сёлетнія выпускнікі Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа, а цяпер ужо маладыя артысты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Ігар АНОШКА (залаты медаль) і Аляксандра ЧЫЖЫК (срэбра). Гэтыя ўзнагароды тым больш дарагія, што нашы ўдзельнікі ўвайшлі ў гісторыю Дэльфійскіх гульніў як першыя пераможцы ў намінацыі “Акадэмічны танец”, якая ўзнікла на гэтым спаборніцтве толькі сёлета. Увогуле ж беларуская каманда прывезла з Арменіі, нагадаем, восем медалёў і тры дыпламы.

— Гэта быў наш першы конкурс у жыцці, — пачаў Ігар. — І ён пераканаў, што трэба спрабаваць удзельнічаць і ў іншых творчых спаборніцтвах.

— Конкурсы патрэбны не толькі для кар’еры, — далучылася Саша, — але і як нейкія стымулы, маякі, што паказваюць, куды трэба іркнуцца, на якія прафесійныя дасягненні сваіх свернікаў арыентавацца.

— Гэта сапраўды каштоўны досвед, — прадоўжыў Ігар. — Прагляды адбываліся ў зале тамтэйшага харэаграфічнага каледжа. Сцэна там была невялікая — у нашым каледжы куды большая, а ў Вялікім тэатры — увогуле агромністая. Таму давялося прыстасоўваць свае нумары да гэтых умоў: штосьці “сціскаць”, штосьці ўвогуле прыбіраць — падобныя карэктывы нам часта даводзілася ўносіць у выступленні пад час зімовых гастролей па Германіі, куды мы ездзілі разам з іншымі навушчыкамі нашага каледжа. Цягам двух тыдняў літаральна штодзень быў новы горад, выступалі нават у Берліне, але, у асноўным, на сцэнах драматычных тэатраў. Паказвалі “Дон Кіхот”, мы з Сашай — у цэнтральных партыях.

— Па-дэ-дэ з “Дон Кіхота” вы паказвалі і ў першым туры Дэльфійскіх гульніў. А ў самім гэтым спектаклі танцавалі

таксама на справаздачным паказе ў Беларуска-дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры. На справаздачным жа канцэрце каледжа ў нашым Вялікім тэатры вас можна было ўбачыць не толькі ў так званым “чорным” Па-дэ-дэ з “Лебядзінага возера”, але і ў Адажыю са “Спартак”: яго вы танцавалі на другім туры ў Ерэване. Якія з гэтых партыёў вам бліжэй?

— “Лебядзінае возера”, — усміхаецца Саша, — мара ўсіх балерын, і я — не выключэнне. Вельмі хацела б станцаваць Фрыгію ў “Спартак”: адчуваю, што гатова да яе фізічна

і маральна.

Дарчы, калі пад час Дэльфійскіх гульніў беларуская делегацыя давала канцэрт у Спітаке, дзе калісьці быў жудасны землятрус, мы з Ігарам абралі менавіта Адажыю са “Спартак”.

Ну, а Кітры з “Дон Кіхота” — увогуле, як я: гарэзлівая, свавольная, упартая.

— Характар у Сашы, — пагаджаецца Ігар, — сапраўды больш настойлівы, упарты, яна заўсёды мяне падтрымлівае, падбадзёрвае. Мне таксама вельмі хацелася б станцаваць Спартак. У адрозненне ад звыклых “балетных прынцаў”, гэта сапраўдны мужчынскі характар. І цудоўная харэаграфія Валянціна Елізар’ева! Мне не вельмі блізка мадэрн, а тут — цікавая сумесь новага і больш традыцыйнага, а галоўнае — гэта менавіта балетная, надзвычай выразная харэаграфічная пластыка, у кожным руху — пачуцці і думкі.

— Гэта вы цяпер так балет ацэньваеце. А ў дзяцінстве — бацькі прывялі на заняткі?

— Не зусім, — крыўдзіцца Ігар. — Я яшчэ ў дзіцячым садку займаўся бальнымі танцамі, захацелася прадоўжыць, і балетная класіка, якой навучалі ў школе з харэаграфічным ухілам, спадабалася больш. Так што харэаграфічны каледж я абраў сам.

— У мяне, — расказвае Саша, — было прыблізна гэтак жа. Толькі бальныя танцы, куды мяне бацькі адвялі ў пяць гадоў, не асабліва спадабаліся. А ў каледж мяне параіла аддаць настаўніца Школы мастацтваў, дзе я займаўся з васьмі гадоў. І наступныя дзевяць гадоў я жыў у інтэрнаце, бо родам з Мазыра. Як жартаваў мой бацька, склаўшы пра гэта верш, “Мама с папой прывезлі / і в балет отдали. / Вот и мучайся, скажи! / Лучше петъ сказали б”.

— А ў Ерэване паспелі штосьці паглядзець?

— Там вельмі адметная архітэктура, — Саша адказвае за дваіх. — І яшчэ — гэта горад фантанаў! Адрозна ўзгадаўся наш фантан ля Вялікага тэатра...

На здымках: Ігар Аношка і Аляксандра Чыжык з прафесарам Наталіяй Дзігмелашвілі (Грузія); Аляксандра Чыжык у партыі Кітры.

Другі год запар сімфанічны аркестр Брэсцкага музычнага каледжа, якім кіруе Людміла Жабінская, быў запрошаны да удзелу у VII Міжнародным юнацкім фестывалі класічнай музыкі ў нямецкім горадзе Кобургу.

Які летась, аркестр з вялікім поспехам выступіў у фестывальных мерапрыемствах: даў два канцэрты і прыняў удзел яшчэ ў пяці ў якасці акампаніроўчага калектыву. Імпрэзы з удзелам нашага аркестра прайшлі ў нямецкіх гарадах Кобургу, Зэслаху, Родаху, Колбергу, Штрэсенхаузене і Ахорне. У фестывалі былі задзейнічаны юныя зоркі з Англіі, Аўстрыі, Германіі, Францыі, Ірландыі, Іспаніі, Расіі, Украіны.

Неаднойчы нямецкія слухачы апладысментамі выказвалі сваю ўдзячнасць майстэрству аркестра і яго салістам: струннікам Марыне Аляксандравай і Таццяне Крыштаўчук, духавікам Раману Сергіенку, Андрэю Фенюку, Наталлі Рыскаль, Мікалаю Краўчуку.

Аркестр, які здзівіў

Для навушчыкаў музычнага каледжа гэтая паездка сталася цудоўнай школай педагогічнага майстэрства. Наш калектыв не толькі на высокім узроўні прадставіў аркестравае выканальніцтва калектываў навучальных устаноў нашай краіны, але і меў магчымасць пазнаёміцца з ўзроўнем падрыхтоўкі юных музыкантаў Еўропы.

А напрыканцы свайго прабывання ў Кобургу аркестр прыняў удзел у вялікім канцэрце ў горадзе Канстанцы, што на поўдні Германіі, у рамках дабрачыннай акцыі дзецям-інвалідам гэтай краіны.

Рамуальд ЖАБІНСКІ, дырэктар Брэсцкага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Р.Шырмы

Улічваючы асаблівасці гэтага конкурсу, дзе вялікую ролю адыгрывае прапанаваная расійскім бокам рэжысура нумароў, іх відовішчасць, іншыя пазамузычныя рэаліі, гэтае шостае месца насамрэч — адзнака значная.

У якасці аргументаў прывяду наступныя. Шматгалосна-поліфанічнае ансамблевае выкананне, прадэманстраванае беларускім гуртом, куды больш складанае за самую адметную сольную спеўю. У гэтым сэнсе “Litesound” папраўдзе аказаўся першым, бо па колькасці балаў яго апырэдзілі выключна салісты, а не гурты. Да таго ж, нашы ўдзельнікі сталі практычна адзінымі, хто цалкам выканаў усе конкурсныя патрабаванні. На кожным з тураў яны паказалі адрозныя па характары і стылістыцы песні, прадэманстравалі валоданне максімальна шырокай эстрадна-джазава-рокавай палітрай. За песню “Мама” ўвогуле атрымалі 96 балаў з 99-і магчымых, усяго на адзінку адстаўшы ад лідэра гэтага дня — спевака з Эстоніі. Прычым у кожны твор уносілі штосьці

янам: у англамоўнай версіі кампазіцыя ўвайшла ў кампакт “Амерыка”, што ўтрымліваў 25 лепшых песень 2006 года. Нядаўнюю ж “My time”, якая не прынесла аўтару перамогі па выніках галасавання беларускіх тэлегледачоў, кампазітар дастаў на міжнародны конкурс. Там песня не толькі не згубілася сярод чатырох тысяч іншых, а была адабрана для альбома, прадзюсаванага галівудскай кампаніяй. Дый на “Новай хвалі” Галаўко атрымаў замову на песню для “Еўрабачання” — ад прадзюсера адной з суседніх краін.

А што больш за ўсё ўразіла на конкурсе саміх братаў Каракіных?

— Кожны дзень, — падарыў сваю чароўную ўсмешку Валодзя, — пакінуў масу яркіх уражанняў. Найперш, гэта 12 дзён рэпетыцыі па 11 гадзін з рэжысёрам Аляксандрам Рэўзіным і ўсёй высокапрафесійнай камандай, што ўдзельнічала ў падрыхтоўцы канкурсантаў: гукарэжысёры, харэографы, стылісты, цырульнікі, візажысты, дызайнеры. Нам пашчасціла працаваць з Вольгай Дэфі: яна стварыла

Мабыць, невыпадкова ў беларускай мове слова “хваля” блізкае па гучанні не толькі да “хвалевання”, але і да “ўхвалення”. Асабіста я адчула гэта акурат у сёлетнім жніўні, калі чарговы раз глядзела тэлетрансляцыі “Новай хвалі” з Юрмалы. Гурт “Litesound” гэтым разам паўстаў як міжнародны беларуска-італьянскі праект: да братаў Каракіных далучыўся італьянец Якапа Маса, з якім тыя пазнаёміліся на конкурсе ў Італіі, дзе заваявалі і месца. На “Новай хвалі” па колькасці балаў за тры дні нашы аказаліся на шостае пазіцыі. І мелі сапраўдны фурор, асабліва — пасля другога конкурснага дня, калі выконвалі песню “Мама”.

Лічбавая “Хваля”

сваё! Тую ж “Маму” да іх спявалі Валерыя Дайнека, Пётр Ялфімаў, Наталля Падольская, “Камерата”. Ды ніхто не дасягнуў такой кранальнасці, як цяперашні “Litesound”: прыгажосць мелодыі, гармоніі, празрыстая шчырасць слоў спалучаліся з такой жа сьноўскай пшчотай у выкананні. Кожны праспяваны гук (што ў сола, што ў бэк-вакале) выліваўся чыстай перлінкай-слэзінкай. Можна, яшчэ і таму, што маці Валодзі і Дзімы стаяла за кулісамі?

У трэці ж дзень, які і аддаліў хлопцаў ад такой, здавалася, блізкай перамогі, яны праспявалі сапраўды тое, што, па конкурсных умовах, складае асноўны рэпертуар гурта. Іншыя ж удзельнікі, здаралася, намагаліся прыстасавання пад густы журы, не надта схільнага да року. Нават я была ўпэўнена, што для заключнага акарда “Litesound” абярэ “My time” Валерыя Галаўко, паказаны на адборы да “Еўрабачання”.

— Права выбару трэцяй песні, — пракаменціраваў кампазітар, які выступае прадзюсерам гурта, — я пакінуў за хлопцамі. Тыя ж стаялі перад дылемай, чым ахвяраваць: баламі журы або даверам публікі, бо яны пазіцыянуюць сябе менавіта як рок-калектыв і праз той жа Інтэрнет маюць каля 40 тысяч фанатаў у розных краінах свету. Ці ж маглі яны іх падмануць і ў якасці “самай свай” прапанаваць не рокавую песню, а больш эстрадную?..

На жаль, журы гэта не ацаніла. Але творчасць таго ж Валерыя Галаўко ацанілі ўжо па “Маме”. Па словах кампазітара, сусаршыня журы Ігар Крутой так і сказаў яму пасля конкурсу: “Гэта — шэдэўр”. Дарэчы, “Маму” ў свой час ацанілі і за акі-

шыкоўныя строі для ўсіх нашых выхадаў на сцэну “Дзінтары”.

— Фантазіі ў арганізатараў было шмат, — уключыўся ў размову Дзіма. — Яны прапанавалі, да прыкладу, каб прадстаўнікі ўсіх краін пакінулі свой малюнак або подпіс на піліце “Новай хвалі-2010”, што была замуравана на подступах да “Дзінтары”. А якім сюрпрызам для ўсіх канкурсантаў стала гашэнне “персанальных” марак з нашымі партрэтамі! Арыгінальна праходзілі і лёсаванні. Тэлегледачы бачылі толькі адно з іх: калі парадкавыя нумары выступленняў канкурсантаў у першы дзень выцягвалі, паводле традыцыі, зоркі. А было ж яшчэ два! Асабліва захапляльным аказалася тое, калі мы вылаўлівалі бляшанкі ад шпротаў (а там, вядома, былі пазначаны нумары) з дна фантана!

Што ж, пасля ўсіх лёсаванняў шостае пазіцыя нашага гурта ў агульным раскладзе балаў не павінна была стаць сюрпрызам, бо ўсе тры дні яны спявалі акурат шостымі: то з канца, атрымаўшы нумар 12 (а гэта таксама дзве шасцёркі), то з пачатку. За “Маму” атрымалі — шэсць вышэйшых адзнак. І па колькасці балаў выйшлі на першае месца сярод шасці гуртоў, якія ўдзельнічалі ў конкурсе ў адной намінацыі з салістамі. А ракавымі для іх сталі дзве дзевяткі (“перавернутыя” шасцёркі), атрыманыя ў трэці дзень. Чым не “лічбавая сімволіка”? Або нават — канцэпцыя? Бо Дзмітрый Калдун на “Еўрабачанні” таксама быў шостым, што справядліва ўспрымалася за перамогу. Як кажуць у такіх выпадках: калі б гэтага збегу лічбаў насамрэч не існавала, яго трэба было б прыдумаць.

Кабанова — Яўгенія Белацаркоўская,
Фяклуша — Галіна Угначова.

Што рухае рэжысёрам пад час выбару для сцэнічнай пастаноўкі таго або іншага класічнага твора? Якія новыя, хвалючыя, тэмы і інтанацыі прыводзяць яго пошукі да хрэстаматыйных п'ес, што вядомыя нам яшчэ са школьных часоў? І чаму такія далёкія ад нас персанажы мінулых стагоддзяў раптам аказаліся для рэжысёра жывымі і актуальнымі?

Бранцава): тэатральная прастора запоўнена мноствам мастоў, якія цягам спектакля трансфармуюцца, змяняючы месца дзеяння, так што часам сцэнічная пляцоўка нагадвае... будаўнічую.

Існуе тэатральная "тэорыя" аб тым, што спектаклі падзяляюцца на глядацкія і тыя, што цікавыя тэатразнаўцам. Безумоўна, пэўная рацыя ў гэтым ёсць. Акурат на глядачоў робіць сваю стаўку і Барыс Гурэвіч, прапануючы нам "сцэнічную рэдакцыю тэатра". Самай істотнай, на мой погляд, "папраўкай" Астроўскага ў яго пастаноўцы становіцца тое, што рэжысёр цал-

ленне таго, што каханне немагчыма, ды і нельга, прымусяць рухацца ў загадкавы вызначаны для яго рэчышчы, бо гэтая стыхія не падпарадкоўваецца аніякім законам і догмам. І ў згубны вір гераіня Рудаковай кідаецца не ў фінале п'есы, а тады, калі вырашае прыйсці на спатканне да Барыса, — акурат з гэтага моманту яна становіцца часткай "любоўнай Волгі" і, адначасова, яе ахвярай. Але ахвярай — добраахвотнай!

Нягледзячы на сваю хрэстаматыйнасць, "Навальніца" Астроўскага застаецца ці не адной з самых загадкавых п'ес гэтага аўтара. І многія пытанні, зададзеныя ёй, так і не засталіся расшыфраванымі. У прыватнасці, не магу ўгадаць ніводнага спектакля, у якім рэжысёр патлумачыў бы мне, чаму, з якой прычыны Кацярына стала жонкай Ціхана? Што трымае і падсілкоўвае яе ўнутраны стрыжань: адно толькі "жаль" да мужа?.. І такіх пытанняў па ўсёй п'есе ў Астроўскага раскідана нямала. Рэжысёры старанна намагаюцца абысці іх: ці то выкідваючы з тэксту п'есы цэлыя ўрывкі і матывуючы гэта неактуальнасцю, "няважнасцю" для канкрэтнага працягання, ці то дадумваючы ўласныя тлумачэнні тым або іншым акалічнасцям. Складваецца ўра-

Дзе сапраўдны Астроўскі?

"Навальніца" ў царстве... жарсцяў?

Гэтыя пытанні практычна заўсёды задаеш сабе, калі той або іншы тэатр бярэцца за пастаноўку твораў, якія за сваё доўгае тэатральнае жыццё абрастаюць неймаверна багатай колькасцю сцэнічных інтэрпрэтацый і нават уласнымі традыцыямі ўвасаблення, так што вельмі часта для звыклага глядача яны становяцца нечым нежывым і заскарузла-аддаленым, своеасаблівым "помнікам мінулых часоў". І кожны раз, ідучы на прэм'еру, з унутраным трапятаннем думаеш: ці ажыве гэтым разам "статуя Камандора"?

У мінулым сезоне "Навальніца" Астроўскага неаднойчы фігуравала ў беларускай тэатральнай прасторы. Спачатку — у рамках Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Панарама" — спектаклем магнітагорскага Драматычнага тэатра імя А.Пушкіна пецярбургскага рэжысёра Льва Эрынбурга, знамага сваім натуралістычна-вострым почыркам (паказальна нават тое, што першая сцэна разгортваецца... у лазні) і ўменнем гранічна насыціць сцэнічную дзею жыццём. Зусім нядаўна, у рамках дыпломных паказаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, маладая выпускніца-рэжысёр Таццяна Ларына прапанавала іншую версію сцэнічнага працягання гэтага твора. Пад відавочным уплывам творчых пошукаў рэжысёра Анатоля Васільева, перад намі паўстала прастора, "задушаная" цемрашальскімі забабонамі. У ёй шчырую верніцу Кацярыну проста да панікі запалохалі абяцаннямі кіпення ў смале за грахі. І вось напрыканцы сезона прэм'еру "Навальніцы" прапанавалі Магілёўскі абласны драматычны тэатр, дзе пастаноўку яе ажыццявіў рэжысёр Барыс Гурэвіч з Санкт-Пецярбурга, вядомы магіляўчанам па сваёй "Жаніцбе Фігара" ў гэтым тэатры. Ён змяшчае герояў Астроўскага нібыта паміж небам і зямлёй (сцэнограф — Марыя

кам адмаўляецца ад паказу на сцэне знакамітага, нават класічнага, "цёмнага царства", замяняючы яго "царствам" усеагульнага кахання, якое выяўляецца ў паўтарэннях сцэны масавых любоўных гулянняў, ілюструючай знакамітае "Любви все возрасты покорны".

Другой, не менш значнай, падменай становіцца вобраз Кабаніхі, тонка і далікатна створаны Яўгеніяй Белацаркоўскай. Перад намі паўстае зусім не дэспатычная гаспадыня, што трымае ўсю сям'ю ў кулаку, а... адзінокая жанчына, якая прагне кахання і пяшчоты, і з-за іх адсутнасці "адыгрываецца" на блізкіх. Знешне стрыманая і правільная, прыгожая і самавітая, яна — з ліку тых, пра каго было сказана "коня на скаку остановит". Але раз-пораз у ёй прачынаецца жаночая прырода, асабліва калі вечарам да лавачкі прыходзіць Дзікой (Руслан Кушнер), і былое каханне да яго запальваецца ў вачах прыгажуні. З якой элегантнасцю, далікатна-стрыманым кецецтвам і... ледзь улоўным сумам у вачах размаўляе яна з тым, каго кахае і па сёння... І мы разумеем: жарсці і пачуцці, што віруючы ў душы гэтай жанчыны, нічым не саступаюць Кацярыніным. Толькі яна, у адрозненне ад сваёй нявесткі, змагла іх утаймаваць і "прывесці да прыстойнага выгляду", пра што сёння не-не — ды пашкадуе...

Што і казаць: падобныя прапануемыя абставіны — зусім не тая атмасфера, у якой "пратэст" Кацярыны вырастае сам сабой. І маладой актрысе Марыі Рудаковай, для якой гэта — першая буйная роля на сцэне, даводзіцца няпроста, бо адлюстаць "на паверхні" характар сваёй гераіні не выпадае. Адзіным магчымым шляхам, якім актрыса і рухаецца, шмат у чым — інтуітыўна, становіцца не знешні, а ўнутраны канфлікт: спроба гераіні ўтаймаваць і "асядлаць" уласныя жарсці і эмоцыі. І — усведам-

жанне, што яны не да канца давяраюць зразумеласці і прастаце выказванняў, з якімі героі драматурга існуюць

Кацярына — Марыя Рудакова.

уюць у прасторы п'есы, і намагаюцца "ўзмацніць" гэты фундамент. Згаданы напачатку Леў Эрынбург робіць гэта за кошт увядзення ў вобразе Кабаніхі моцных інтанацый горкаўскай Васы Жалызновай. Барыс Гурэвіч — "падмацоўваючы" Астроўскага Чэхавым: развешанымі над сцэнай "чайкамі" і рэфрэнным: "Чаму людзі не лятаюць, як птушкі?"

У выніку глядач, захоплены сцэнічнымі жарсцямі, суперажывае героям і плача разам з Ціханам ды Барысам. А крытыкі недаўмаваюць: "І дзе ж падзеі той самы, "сапраўдны", Астроўскі?"...

Т.К.
Фота аўтара

"Magnificat" у... Чырвоным касцёле

З 7 па 11 верасня ў Беларусі пройдзе VI Міжнародны каталіцкі фестываль хрысціянскіх фільмаў і тэлепраграм "Magnificat-2010". Упершыню гасцей гэтага кінематаграфічнага свята прывітае сталіца. У Мінску пройдуць цырымонія ганаровага адкрыцця і першыя конкурсныя прагляды, а на наступны дзень удзельнікі выправяцца на традыцыйнае месца правядзення форуму — у Глыбоцкі раён, дзе адбудуцца асноўныя фестывальныя мерапрыемствы. Гэтым разам у хрысціянскім свяце кіно прымуць удзел стужкі з 15 краін Еўропы, Паўночнай Амерыкі, Азіі і Аўстраліі, а самымі прадстаўнічымі абяцаюць быць дэлегацыі Расіі, Польшчы, Украіны і, зразумела, Рэспублікі Беларусь.

— Пачатак фестывалю ў Мінску мае на мэце паказаць наш цудоўны горад замежным гасцям, — кажа нязменны старшыня "Magnificat'a", беларускі дакументаліст Юрый Гарулёў. — Для гасцей і ўдзельнікаў форуму плануецца багатая экскурсійная праграма па сталіцы. Да таго ж, яго адкрыццё супадзе з урачыстасцямі ў гонар 300-годдзя заснавання мінскага Архікатэдральнага касцёла Найсвяцейшай

Панны Марыі і 100-годдзя касцёла Святых Сымона і Алены. Гэтай падзеі будзе прысвечана і ўрачыстае пасяджэнне Канферэнцыі каталіцкіх біскупаў. Таму адкрыццё "Magnificat'a" ўпершыню адбудзецца калі Крыжа Архікафедральнага касцёла, а першыя конкурсныя паказы пройдуць у Чырвоным касцёле.

Па словах арганізатараў, наведвальнікаў форуму чакае цікавая і насычаная праграма, стужкі і перадачы якой адлюструюць розныя бакі хрысціянскага жыцця розных канфесій. Так, праваслаўныя вернікі будуць прадстаўлены, у тым ліку, фільмамі відэастудыі ў гонар пакутніка Іаана Воіна Свята-Елісавецкага манастыра з Мінска. Пра конкурсную карціну "Галоўная роля", якая абяцае стаць фаварытам сёлетняга "Magnificat'a", "Культура" пісала ў адным са сваіх нумароў. Пяццю дакументальнымі работамі будзе прадстаўлена Італія. Сярод стужак з Апенінаў найбольшую цікавасць выклікае фільм пра апошнія дні жыцця Яна Паўла II, а таксама стужка "Дзённік горнага святара". Падзеяй абяцаюць стаць паказы стужкі даўняга сябра фестывалю — расійскага рэжысёра Аляксандра Купрына "Экзарх Фёдару" і тэлепраграмы "Блакадная вера" пра жыццё пад час блакады Ленінграда.

Нагадаем, што шосты год дэвізам фестывалю "Magnificat" з'яўляецца біблейскае выслоўе "Ut unum sint": "Каб усе былі адно". Журы форуму сёлета ўзначаліць рэдактар шэрагу каталіцкіх перыядычных выданняў Беларусі Хрысціна Лялько.

Антон СІДАРЭНКА

След чалавека

5 жніўня на 74 годзе пайшоў з жыцця заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Яўген Ігнацьеў, мастак-пастаноўшчык лепшых стужак кінастудыі "Беларусьфільм" — "Праз могілкі", "Усходні калідор", "Хрыстос прыжамліўся ў Гародні", "Чужая Бацькаўшчына" — і шэрагу іншых шэдэўраў нацыянальнага кіно.

Апошнія гады Майстар не працаваў на студыі, але працягваў пісаць для душы, і яго жывапісныя работы заўсёды прыцягвалі ўвагу публікі ды знаходзілі зацікаўленых глядачоў. Творчасць Ігнацьева стала сапраўдным увасабленнем залатых часоў беларускага кінамастацтва. А асоба Яўгена Ігнацьева стала знакавай для плыні айчыннага кінематаграфістаў-шасцідзесятнікаў, якая прыйшла на "Беларусьфільм" з ВГІКу амаль паўстагоддзя таму.

Спакойная, але незамыяная праца Майстра стала адной з важных старонак у гісторыі айчыннага мастацтва. Імя Яўгена Ігнацьева даўно з'яўляецца сінонімам знака якасці беларускага кіно, а яго работы, бясспрэчна, будуць вывучацца пакаленнямі нашчадкаў. "Полымя", "Час абраў нас", "Сведка", "Радаўніца" — Яўген Ігнацьеў узняў статус мастака-пастаноўшчыка на недасяжную на сённяшні дзень вышыню. Менавіта дзякуючы Ігнацьеву і яго калегам-равеснікам беларуская школа мастакоў-пастаноўшчыкаў у кіно дасюль лічыцца самай прафесійнай на прасторы былога Савецкага Саюза.

Віртуоз далікатнага восенскага пейзажа, ён ствараў выбітную атмасферу чалавечай цеплыні ў кадры і душах глядачоў, цеплыні, якая характэрная для прадстаўнікоў кінематаграфістаў пасляваеннага пакалення. Дзякуючы бліскучаму таленту мастака, Яўген Аляксеевіч увасабляў на сваіх палотнах не толькі навакольны свет, але і душу тых, хто гэты свет насяляе. Пейзажы Ігнацьева запоўнены прысутнасцю Асобы — Маці, Бацькі, спрадвечных сімвалаў Роднай зямлі.

Нарадзіўся Яўген Ігнацьеў у Цэнтральнай Расіі, але, як і многія іншыя творцы, быў захоплены характвам Беларусі ды яе жыхароў. Нацыянальны характар творчасці Яўгена Ігнацьева ўвасоблены ў яго працы над шматсерыйнай эпопеяй Віктара Турава "Людзі на балоце. Палеская хроніка", што стала адным з галоўных увасабленняў беларускага менталітэту на экране. За вялікі ўклад у стварэнне эпопеі па творах Івана Мележа творца быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй СССР.

На здымку: Яўген Ігнацьеў пад час здымак фільма "Сведка".

Турпраект "К": спадчына сядзіб у коле інтарэсаў

Калісьці шляхецкія сядзібы былі асяродкамі культуры ва ўсіх яе вымярэннях — ад узвышанага да побытава-гастранамічнага. Але ў наш час лёс многіх з іх склаўся паводле аднолькавага сумнага сцэнарыя. Колькасць маёнткаў, што стаяць сёння закінутыя і паступова руйнуюцца, налічвае многія дзесяткі.

Не так даўно па ініцыятыве беларускага Урада была распачата маштабная кампанія па пераіначванні сумнага лёсу "нічыйных" сядзіб — праз пошук для іх гаспадароў. Менавіта гаспадароў, а не фармальных уласнікаў. Плануецца, што пасля ліквідацыі юрыдычных бар'ераў прыватныя інвестары здолеюць выкупіць маёнткі за мінімальную цану. Але з двума ўмовамі: па-першае, дзейнічаць строга ў адпаведнасці з айчынным заканадаўствам па ахове спадчыны (гэта, зрэшты, нават не абмяжоўваецца), і па-другое — прыстасавачь былыя сядзібы пад аб'екты агражатурызму.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь падрыхтавала спіс такіх сядзіб, што складаецца з 46 пазіцый. Удзел у рэалізацыі ініцыятывы таксама прымаюць Міністэрства спорту і турызму краіны і мясцовыя ўлады.

Галоўнымі пунктамі маршруту традыцыйнага велатура журналістаў "К" сталі старыя сядзібы Брэстчыны і Гродзеншчыны, многія з якіх уключаны ў "спіс на продаж". Цікавілі іхнія мінуўшчына, магчыма будучыня і, асабліва, цяпершчына: ад яе тая будучыня найпрост залезыць. Зразумела, было цяжка ў падобнай паездцы ўнікнуць спакы зірнуць на той або іншы аб'ект вачыма патэнцыйнага інвестара...

Якімі будуць далейшыя дзеянні інвестара? Вярнуцца з адпаведнай экіпіроўкай? Або з'ехаць — і ўжо не вяртацца?

Што ні кажы, сёння Грымячы не нахняе на амбітныя бізнес-праекты. Іншая справа — яе колішняе характэрнае, апісанае ў грунтоўнай энцыклапедыі замкаў і сядзіб Брэстчыны Леаніда Несцярчука — галоўнага спецыяліста па ахове гісторыка-культурнай спадчыны ўпраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама.

— Апошнім разам я пабываў у Грымячы зусім нядаўна, і ўражанні ад убачанага магу выказаць адным словам: жах! — адзначыў Леанід Несцярчук. — На маю думку, каб урадаваць гэты помнік спадчыны, трэба неадкладна перадаць яго іншаму ўласніку — больш дбайнаму, чым цяперашні, ААТ "Усход-Камянец". А цана лядачага будынка не павінна быць перашкодай для інвестараў. Бо сёння за яго хочучы атрымаць многія сотні мільёнаў рублёў.

У свой час Леанід Несцярчук загарэўся ініцыятывай: стварыць у сядзібе ўласны музей фальваркавага побыту. Але тады да падобных праектаў мясцовыя ўлады ставіліся з насцярожанасцю, як і ўвогуле да перадачы помнікаў спадчыны ў прыватныя рукі. Хаця менавіта такая будучыня

Троіцкі касцёл у Воўчыне і адна з захаваных фігур евангелістаў.

ронены для ўсіх. Але для журналістаў "К" было зроблена выключэнне.

Браму адчыніў мужчына, чый паважны век зусім не стасавалася з яго рухавасцю ды імпульсам: "Сваю першасную задачу — урадаваць касцёл ад поўнага знішчэння — мы, з Божай ласкай, ужо амаль вырашылі. Паверце, гэта каштавала многага: калі распачаліся работы, стан помніка быў проста крытычны. Згадайце хаця б тое, што доўгі час тут быў склад угнаенняў! Сцены літаральна набрынялі хіміяй, і пасля ранішняй расы на цэгле праўляліся тлус-

некалі лунаў над алтаром. Як запэўніў спадар Вільк, усе ацалелыя фрагменты ляпніны, па магчымасці, будуць захаваны. Непадалёк ад руін створаны своеасаблівы лапідарый, дзе сабраны рэшткі манументальнай глыбкі. Сярод іх — і тое, што засталася ад знакамітых фігур евангелістаў, якія некалі атачалі касцельны дах.

— Многія фрагменты зніклі зусім нядаўна, — кажа спадар Вільк. — Спадзяюся, што яны засталіся тут, і мясцовыя жыхары ласкава пагодзяцца іх вярнуць...

Яшчэ адна важная задача — распрацоўка ахоўнай зоны для помніка спадчыны. Тым болей, колішняя прыкасцельная тэрыторыя сёння падзелена паміж двума ўласнікамі: яе частка прыналежыць мясцовай гаспадарцы.

Пушчанскі "скансен"

Ці завітнеюць ружы замест крапівы ў камянецкім Версаль?

Пакуль гром не грывне над Грымячай

Велавандроўка пачалася на Камянецчыне — краі, чые турыстычныя прынады (як ужо "дзеянныя", так і пакуль толькі патэнцыйныя) нават цяжка пералічыць. Не апошняю пазіцыю ў гэтым рэйтынгу займае і чыстае паветра, што стабільна забяспечвае кліентамі некалькі рэспектабельных санаторыяў. І паколькі попыт у сезон перавышае прапанову...

Па рэштках старой брукаванкі рушым да колішняга маёнтка Пузынаў у вёсцы Грымячы. Без сумневу, гэта — адна з найбольш прывабных для інвестараў пазіцый у пераліку "сядзіб на продаж". Перспектывы тут — відавочныя: шляхецкі ансамбль з большага захаваны і не быў парушаны за савецкім часам якімісьці "іншароднымі ўварваннямі". Ён цалкам адасоблены ад тлуму сучаснай цывілізацыі, і цішыню там паруюць хіба перашптанні дзюво шыкоўных лістоўніц паабал па фасада, якія вядуць свае гутаркі яшчэ з часоў Пузынаў.

Не дзіўна, што планы па пераўтварэнні сядзібы ў турыстычны аб'ект існуюць ужо не першы год. Але... Пакуль гэта толькі планы.

Спытаўшы дарогу да сядзібы ў вясковай дзяўчыне, пачулі ад яе строга настайленні: ні ў якім разе не заходзіць унутр палаца! Бо, маўляў, ужо колькі разоў туды даводзілася выклікаць "хуткую"...

Нават беглы агляд будынка сведчыў пра верагоднасць такога развіцця падзей. Акурат над дзвярыма пагрозліва нависла прагнілая бэлька. Самі дзверы калісьці былі забіты дошкамі, але нейкія "рупліўцы" даўно пераадолелі гэтую перашкоду. У той самы час, ніякіх засцерагальных шыльдаў, якія папярэджвалі б цікаўных пра рэальную небяспеку пранікнення ўнутр, намі заўважана не было. Як, зрэшты, і абавязковай паводле заканадаўства ахоўнай дошкі з традыцыйнай фармулёўкай: "Нанясенне шкоды караецца..."

Падлога ўнутры месцамі прагніла ажно да дзірач, на столі відатца сляды рэгулярных абвалаў. Пазбавіцца арыгінальных дымаходаў будынку, відавочна, "да-

Маёнтка Пузынаў у Грымячы і "лесвіца ў неба", што пакуль вядзе ў нікуды.

памаглі" "паляўнічыя" на дармовыя будматэрыялы. А вось "прырабіць ногі" масіўнай каванай лесвіцы, што засталася тут яшчэ з часоў Пузынаў, зладзеям пакуль не пад сілу, і яна працягвае ржавець. Гэта сапраўды "лесвіца ў неба": дах над ёю адсутнічае. Ён быў часткова разабраны шмат гадоў таму, калі ў палацы распачаліся рэстаўрацыйныя работы...

Падыйсці да ганка паркавага фасада так і не ўдалося: вышыня расліннасці ля яго сцягае бадай па пояс. Ды і планіроўка парку сёння пазнавальная хіба для спецыялістаў: задумы ландшафтных архітэктараў мінулага ў гушчарах ужо не працываюцца.

Сучасная гісторыя сядзібы ў Грымячы тыповая для гэтай катэгорыі помнікаў спадчыны. Але нюансы яе сюжэта, здавалася б, павінны былі настройваць на аптымістычны лад. Яшчэ ў пачатку 90-х у палацы месціўся дзіцячы летнік. Адпаведна, спусцеў ён зусім нядаўна. Пабытаўшы там мінутым разам гадоў пяць таму, мусім засведчыць: тады стан будынка быў прыкметна лепшы. Мы нават самі здзівіліся хуткасці развіцця дэструктыўных працэсаў.

Любуючыся прыгажуняй-лістоўніцай, вырашылі трошкі пафантэзіраваць і ўявілі сябе зацікаўленымі інвестарамі, якія прыехалі, каб агледзець свае патэнцыйныя ўладанні. Але тут раптам выявілася, што без мацэтэ зрабіць гэта бадай немагчыма.

маёнтка Пузынаў уяўляецца нават больш прывабнай за пераўтварэнне яго ў, скажам, рэспектабельны санаторый. У перспектыве, такі (або падобны) музей мог бы стаць адным з апірышчаў новага масавага турмаршруту. Балазе да другога яго пункта — усяго якія пару кіламетраў.

Версаль, які сцёрлі жорны гісторыі

Дарога добрая, нягледзячы на свой "мясцовы статус", — што зрэшты, у нашай краіне не дзіва. Таму да Воўчына дабіраемся за лічаныя хвіліны. Сёння гэта звычайная беларуская вёска. Пасярод яе — парэпаныя руіны, у якіх не кожны можа распазнаць архітэктурную перліну еўрапейскай велічыні.

Яшчэ колькі гадоў таму наведванне Троіцкага касцёла прымушала згадаць вусцішную фразу з "Андрэя Рублёва": кепска, калі ў храме ідзе снег. Касцёл, які шчыльна знітаваны з лесам апошняга караля Рэчы Паспалітай, некалькі дзесяцігоддзяў прастаяў без даху...

Пару гадоў таму храм быў вярнуць каталікам. І сёння ён выклікае ўжо іншыя ўражанні. Муры і зvonку, і знутры аточаны шматпавярховымі рыштванямі, на якіх зранку да вечара шчыруюць рабочыя. Прыкасцельную тэрыторыю акружае высокі паркан. Доступ у небяспечную зону заб-

— Што да таго, як далей пойдзе рэстаўрацыя... — адказвае на наша пытанне спадар Вільк. — Тут усё залежыць ад фінансаў. Пакуль што грошы на гэтую справу выдаткоўваю толькі я сам. Але маю намер звярнуцца з прапановай у Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, каб арганізаваць акцыю па зборы сродкаў на аднаўленне гэтага знакавага для нашай агульнай беларуска-польскай гісторыі помніка.

Запыталіся ў архітэктара: што ж падахоўціла яго ўкладаць столькі сіл і сродкаў у гэты звышпраблемны аб'ект? І пачулі: для яго як для прафесіянала аднаўленне такога помніка спадчыны — справа гонару. Тым больш, зважаючы на драматычную гісторыю апошняга...

— Дарэчы, а ці ведаеце, што тут быў сапраўдны Версаль, або дакладней — яго мініяцюрная копія? — спадар Вільк раптам змяняе тэму гутаркі.

На плане ансамбля, зробленым яшчэ ў 1784 годзе, добра праглядаецца Гранд-канал. Сёння ад палацавага ансамбля Чартарыйскіх засталася хіба схаваныя ў зямлі падмуркі.

— Воўчын — гэта месца, дзе калісьці вырашалася палітыка Рэчы Паспалітай, адбываліся магістральныя культурныя працэсы, — кажа Леанід Несцярчук. — І мы марым пра тое, што калісьці наш Версаль будзе адноўлены...

Вядома, пакуль гэта толькі мары. Зрэшты, не толькі! І гэта таксама і найпрывабнейшая далёкасяжная перспектыва развіцця Воўчына. Хочацца верыць, што рэстаўрацыя касцёла стане толькі першым крокам па пераўтварэнні звычайнай вёскі ў сапраўдны цэнтр памежнага турызму.

Хочацца верыць таксама і ў тое, што лёс яшчэ аднаго закінутага старасвецкага будынка — воўчынскага млына — вырашыцца нават у больш блізкай перспектыве. Рэшткі старых прыстасаванняў і масіўныя жорны, якія там захаваліся, можна ўдала абыстаць у дызайне інтэр'ера кавярня або гатэльчыка.

...На развітанне спадар Вільк запрасіў нас прыехаць ужо ўвосень, каб заспець гістарычны момант: работы па ўсталяванні над касцёлам новага даху з меднай бляхі. Адпаведна, снег у гэтым храме ніколі больш не будзе ісці...

Дзверы ў палац пакуль што зачынены

Да наступнага пункта маршруту — усяго дзесяць кіламетраў. Высокае аб'яцае сустрэчу з цэлым комплексам помнікаў: рэзідэнцыяй графаў Патоцкіх, прыгожым старым паркам, рэшткамі замка Сапегаў, касцёлам пачатку XVII стагоддзя...

А на самым узедзе ў мястэчка нас сустраў былі кляштар баніфратараў. Гмах з вялізнай шыльдай "Узведзены ў 1785 годзе па загадзе канцлера Вялікага княства Літоўскага А.Сапегі, існаваў да 1840 года. Да нашага часу захаваліся жылы дом мана-

мнік не выкарыстоўваецца. Пазалетаў у будынку з'явіўся новы бляшаны дах. "Фундатарамі" рэстаўрацыйных работ выступілі абласныя ўпраўленні культуры і адукацыі. Дзверы ў палац распавядаюць, а ключ мае толькі супрацоўнік школы-інтэрната, які адказвае за гэты будынак.

Агледзеўшы палац звонку і знутры, бачым, што інвестарам будзе куды прыкласці тут свае сілы. А станоўчых змен у Высокім ужо нецярпліва чакаюць.

— Мой дзед Ігнат распавядаў мне, якія ў панскім палацы ладзіліся балі, — ахвотна расказвае тутэйшы жыхар Аляксей Туз. — А навокал такое харавство было...

на фотаздымках, зробленых яшчэ ў даваенны час.

— Там, дзе колись былі шыкоўныя ружы, сёння раскашавала крапіва, — са скрухай кажа старшыня Вярхоўскага сельвыканкама Валянціна Янушкевіч. — Ды і парк, які я памятаю яшчэ з дзяцінства, моцна зарастае...

У пераліку "сядзіб на продаж" маёнтак Ротаў не значыцца. Мабыць, таму, што пакуль ён не трапляе і ў катэгорыю "незапатрабаваных" — хіба толькі збоўшага. У двух крылах палаца пануе суцэльнае запустенне: выбітыя дзверы, купы смецця, выдзертая "з мясам" аканіцы...

вай аб супрацоўніцтве і да спадкаемцаў колішніх уласнікаў маёнтка з рода Ротаў (балазе кантакты з імі ўжо наладжаны), спадзяецца і на дапамогу мясцовай гаспадаркі. Але поўнае адраджэнне маёнтка немагчымае без удзелу інвестара.

Аргументы на карысць пераўтварэння сядзібы ў прыстойны турыстычны аб'ект цяжка знайсці ў яе нягэглай рэчаіснасці. Але ж у такой ролі могуць выступіць пажоўклыя фотаздымкі і старыя планы парку. Яны натхняюць на аптымістычную выснову: лёс гэтага куточка Камянецчыны можа быць лепшы.

Рэшткі замка Сапегаў у Высокім.

Мемарыяльны знак каля белой синагогі адкрылі ў дзень нашага прыезду.

"сядзіб на продаж"

хаў" ахоўваюць два сабакі: вялікі і малы. Гэтая абаяльная ахова не перашкодзіла нам заўважыць, што дах гістарычнага будынка месцамі прагнуў наскрозь. Напаўсцёрты лозунгі з XX стагоддзя проста на фронтонах былога касцёла — для аматараў экзотыкі.

Да нядаўняга часу непрэзентабельны выгляд мела і колішняя синагога. Сёння яе руіны пераўтварыліся ў дагледжаны помнік гісторыі. Тонкай ідэйнай ніткай ён спалучаны з мемарыяльным знакам у памяць пра знішчаныя фашыстамі яўрэяў. Адкрыццё яго адбылося акурат у дзень нашага прыезду.

— Добраўпарадкаваннем тэрыторыі мы з калегамі займаліся ўласнаручна, — з гонарам кажа дырэктар гарадскога Дома культуры Алег Грыпічук.

Неўзабаве мы трапляем на тэрыторыю сядзібы Патоцкіх. Хоць парк і не вабіць вока дагледжанымі высадкамі, ён зачароўвае непаўночнай разнастайнасцю старых дрэў: тут растуць ясьень, бук, туя, акацыя, сасна чорная і веймутова, лістоўніца...

— Раней экзотаў было яшчэ больш, — адзначае Алег Грыпічук, — але час бярэ сваё. Не забудзьцеся зазірнуць і ў былую панскую "аранжарэю" — яна напрыканцы кляновай алеі. Літаральна днямі прыбіралі там смецце.

Высветлілася, што сітуацыя ў Высокім нагадвае знаёмую "ракіроўку" ў Лошыцкім парку, калі за парк і сядзібу адказныя розныя дагледчыкі. Так і з адметнасцямі ў мястэчку: палац знаходзіцца на балансе школы-інтэрната, а парк і замак — на балансе ЖКГ. Да таго ж, цэласнасць ансамбля парушаюць "навабуды" савецкіх часоў.

— Палац стаіць спусцелы яшчэ з 90-х гадоў мінулага стагоддзя, з таго часу, як мы пераехалі ў новы будынак, — тлумачыць намеснік дырэктара Высокаўскай дзяржаўнай агульнаадукацыйнай санаторнай школы-інтэрната Лідзія Якаўк. — Цяпер вось ён мае быць выстаўлены на аўкцыён...

Ці будзе гэтая ініцыятыва мець вокаменныя поспех, прарочыць цяжка. Але ж лёс палаца, ва ўсялякім выпадку, засцярогі не выклікае. Бо ўласнік дэманструе папраўдзе адказнае стаўленне да выканання заканадаўства ў сферы аховы помнікаў, што, нагадаем, дзейнічае і ў сітуацыі, калі по-

на думку нашага суразмоўцы, палац цалкам прыдаўся б пад гатэль. Тым больш, заначаваць у Высокім падарожніку няма дзе, як, між іншым, і ў самой "сталіцы раёна" — Камянцы.

— У дачыненні да перадачы палаца ў прыватныя рукі ў нас перасцярога няма: толькі — "за", — кажа мэр горада Леанід Бірук. — Вядома, патэнцыйнаму пакупніку не дазваляць наладзіць у помніку архітэктурны, да прыкладу, вытворчасць. Што да пажаданняў... Марым аб мастацкай галерэі.

Між тым, разважаючы аб будучыні турыстычнага Высокага, не можам не зазначыць тутэйшую асаблівасць: комплекснасць архітэктурных і прыродных помнікаў. Паводле задумы архітэктара, палац, парк і зарослыя сёння травой рэшткі замка Сапегаў — цікавага помніка бастыённай фартыфікацыі — утваралі адзіны ансамбль. Ці ўдасца зноў спалучыць іх у цэласны турыстычны комплекс — застаецца пытаннем.

— Ужо распрацаваны праект добраўпарадкавання парку, — удакладняе Леанід Бірук. — Ён прадугледжвае пракладванне дарожак, рэканструкцыю ўязной брамы, паркавай сцяны, дэкаратаўныя, так бы мовіць, работы... Фінансаванне пакуль няма, але, спадзяюся, гэтая праблема будзе вырашана ўжо да канца года...

Ды яшчэ адна акалічнасць, якую мы не здолелі абмінуць увагай, пры ўсім жаданні: непрыемны пах, які ахапіў нас у шчыльнае кола ў Высокім. Яго крыніцу нам высветліць так і не ўдалося, але, як кажуць мясцовыя жыхары, праблема ўжо набалела. Прымераўшы на сябе ролю інвестараў, мяркуем: а ці прывабіць будучага турыста тое "чароўнае паветра"?

Скруха і аптымізм старых фотаздымкаў

Па дарозе да наступнага пункта маршруту становіцца ахвярамі тапанімічнага казусу. Як выявілася, колішні маёнтак "Капылы" размешчаны зусім не ў аднайменнай вёсцы, а ў суседняй — Перамозе. Знайсці гэты помнік сладчыны без дапамогі мясцовых жыхароў няпроста: ніякімі турыстычнымі ўказальнікамі ён не забяспечаны.

Зрэшты, яно і зразумела: сёння колішні маёнтак Ротаў на адметны аб'ект "не цягне". Яго харавство засталася хіба што

Ацалелы свіран капылоўскай сядзібы.

А ў трэцім усё яшчэ жывуць дзве сям'і. Маладая мама Вольга жыхаркай палаца сябе зусім не адчувае. Яно і зразумела: стан будынка — досыць праблемны. Затое хоць хтосьці ў меру сіл падтрымлівае ў ім жыццё. Калі і гэты агенчык счэзне...

Заняўшы сваю цяперашнюю пасадку, Валянціна Янушкевіч выступіла з ініцыятывай аб уключэнні сядзібы ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей. Два гады таму гэтае важнае для лёсу помніка рашэнне было прынята. Але... Нават яно не выратавала яго ад частковага разбурэння.

Адкрыўшы леташняе выданне Спіса, у адпаведным артыкуле можна прычытаць пералік пабудов сядзібнага комплексу: палац, свіран, стайня, кароўнік.

Свіран, падобны да невялічкага замка, і сёння выкарыстоўваецца мясцовай гаспадаркай паводле першаснага прызначэння. А вось мажную "гатычную" стайню і кароўнік цяпер можна ўбачыць толькі на фотаздымках, зробленых, між іншым, зусім нядаўна: у рэальнасці абодва аб'екты ўжо не існуюць.

Пацікавіліся ў мясцовых жыхароў лёсам пабудовы. Нам асцярожна патлумачылі: маўляў, год-два таму цішком разабралі на будматэрыялы...

Новае жыццё для старога маёнтка

Сядзіба Грышчыцы, якая трапілася нам на шляху з Высокага да Камянца, у даведніках адметнасцей не значыцца. Яно і не дзіўна: ад маёнтка захаваліся хіба парк і парослыя рэшткі падмуркаў. Але менавіта ён стаў першай у раёне сядзібай, на ўездзе ў якую сёння красуецца надпіс "Прыватная тэрыторыя".

— Пакуль турыстаў не чакаем, — патлумачыў уласнік аб'екта, фермер Іван Панасюк. — Сядзіба для гэтага проста не саспела: работы тут — у самым разгары. А хулігану і "чорных археолагаў" (былі ў нас і такія) на сваёй тэрыторыі бацьчы не хочам.

Патомны пушчанец Іван Панасюк з'яўляецца ўладальнікам фермерскай гаспадаркі з 2008 года. Яна і ўключае ў сябе як участкі плантацый маліны, ажыны і растаропшы, так і тэрыторыю былога панскага маёнтка.

— Войны і час прывялі стары парк у запустенне, — распавядае фермер, адгукваючыся на нашу цікавасць наконт помнікаў. — Так, да нас сёння прызджаюць з дадзенымі спецыялісты з Нацыянальнага парку "Белавежская пушча", але, каб выратаваць асобныя пароды дрэў, мяркую, спатрэбіцца дапамога вопытных замежных экспертаў-дэндролагаў. На жаль, не ведаю ў нашай краіне нікога, хто робіць тыя ж ін'екцыі для каштанаў...

Што да знішчонай пасля вайны сядзібы, справа яе аднаўлення падаецца фермеру сумнеўнай: маўляў, адрадыць —

магчыма, але ці будзе яна мець ранейшую каштоўнасць?

Аднак крэатыўныя захады існуюць у Івана Мікалаевіча адносна ландшафту маёнтка.

— Перапады паміж былымі панскімі азёрамі складаюць некалькі метраў, — з запалам гаворыць новы ўладальнік, — і гэтага дастаткова, каб выкарыстоўваць водныя рэсурсы для арашэння глебы і выпрацоўкі электраэнергіі...

Не адмаўляецца бізнесмен і ад магчымасці пабудовы інжынерных канструкцый для выпрацоўкі энергіі з дапамогай паветра.

У цэлым, словы "экалогія", "экалагічны" ў дачыненні да сваёй гаспадаркі і Цэнтра адраўлення і духоўнага адраджэння (а менавіта так плануе назваць будучы комплекс адпачынку Іван Мікалаевіч) гучаць у яго вуснах не як даніна модзе, а — прынцыповая ўмова стварэння і існавання яго справы.

— Пушчанскія землі, — кажа ён, — гэта тыя мясціны, якія трымаюць у сабе вялікі энергетычны патэнцыял. І мне хочацца прапанаваць людзям адпачынак, які сапраўды адрадыць бы і аднавіць бы іх, пазбавіўшы ад дрэнных эмоцый, а не — як гэта часам, на жаль, бывае — выцягнуць апошнія сілы. Таму мне падаецца істотным максімальнае судакрананне з прыродным наваколлем і зямлёй, цішыня і спакойны лад думак пад час прабывання ў комплексе...

Што прадугледжвае будучы экалагічны цэнтр? Будаўніцтва дамкоў для адпачынку з саломы, узвядзенне гісціннага дома на 24 месцы, які "будзе адкрыты для ўсіх, хто мае патрэбу ў спакойным адпачынку"... Ды гэтаксама яго складнікам стане праваслаўная капліца (дазвол на яе будаўніцтва ўжо атрыманы ад царкоўных улад). Там будучы рэгулярна ладзіцца набажэнствы.

— Абмяркоўваем і ідэю стварэння Музея ікон, — дадае наш суразмоўца.

Грышчыцы зусім непадалёк ад вёскі Ражкоўка — самабытнай мясціны з цікавай гісторыяй. Там захаваліся унікальны помнік народнага драўлянага дойлідства — курная хата. Не так даўно раённыя ўлады прапанавалі размясціць хату на тэрыторыі гаспадаркі Панасюка.

Паводле задумы гаспадары, хата стане "сэрцам" своеасаблівага этнаграфічнага хутара. А потым, у перспектыве, ён ператворыцца ў сапраўдны скансен з тых помнікаў народнага дойлідства, якія, не маючы сучаснага прымянення, апынуліся пад пагрозай знішчэння.

— Пакуль жа побач з курнай хатай плануем пабудову Дома рамесніка і Сялянскай хаты, — распавядае Іван Панасюк. — У першым — кожны жадаючы можа паспрабаваць сябе ў якасці майстра па вырабе глінянага посуду, а ў другой — спячы бліны ў сапраўднай сялянскай печы.

— А ці бачыцца вам Цэнтр камерцыйным прадпрыемствам? — не ўтрымліваемся ад "пытання рубам".

— Гаспадарка прадугледжвае выраб гарбаты, лекавай сыравіны, — адказвае Іван Мікалаевіч. — Але экалагічны цэнтр не разглядаецца мною як прыбытковая ўстанова. Яно значэнне — у фарміраванні экалагічнага мыслення, умацавання адпаведнага ладу жыцця і згутавання вакол сябе аднадумцаў...

Энтузіязм і планы фермера не маглі не ўсцешыць наша вуха, але... Што да "цвярозай" ацнікі другога боку, высветлілася: па ініцыятыве абласных улад праект рэгенерцыі сядзібы ў Грышчыцах быў уключаны ў праграму Еўрасупрацоўніцтва. Іван Панасюк спадзяецца, што атрыманых такім чынам сродкаў хопіць, каб увасобіць усе задумы ў жыццё і аднавіць на турыстычнай карце Беларусі цікавы аб'ект.

Тое, што развіццё айчыннага турыстычнага бізнесу залежыць не толькі ад вялікіх інвестыцый, але, у першую чаргу, ад імпульсу і крэатыўнасці людзей, якія ўкладваюцца ў справу, — ісціна, што, бадай, не патрабуе доказаў. Ды усё ж пабачыць на ўласныя вочы прыклады асабістай зацікаўленасці і руплівай дзейнасці — рэч, вартая роздуму і падвядзення гэўных вынікаў. А мо і паўтарэння тых самых рытарычных пытанняў...

(Працяг будзе.)

Ілля СВІРЫН, Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, нашы спецыяльныя карэспандэнты Мінск — Камянецкі раён — Мінск Фота аўтараў

3 відам на Дрывяты

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка пад час рабочай паездкі па Віцебшчыне невыпадкова наведаў і Браслаўшчыну. Кіраўніка дзяржавы цікавіў не толькі ход сельскагаспадарчых работ, але і развіццё турызму. А Беларускае Паазер'е, як вядома, — самы прыдатны для гэтага куток нашай краіны. Тая ж Браслаўшчына ўлетку па шматлюднасці мала чым адрозніваецца ад самых прэстыжных еўрапейскіх курортаў.

3 гэтай нагоды вартай для пераймання падаецца крэатыўная дзейнасць аддзела культуры Браслаўскага райвыканкама. "К" неаднойчы пісала пра дзейнасць мясцовага музейнага аб'яднання, што зарабляе на аказанні платных паслуг, у тым ліку і для турыстаў. Нагадаем, аб'яднанне гэтае складаецца з Гісторыка-краязнаўчага музея і Музея традыцыйнай культуры. Апошні размешчаны ля возера Дрывяты і ўтрымлівае пад адным дахам Дом рамёстваў з сувенірнай крамай, народны Клуб народных майстроў і самадзейных мастакоў "Ля возера", гасцініцу "Заезны двор" на 13 месцаў, што знаходзіцца на балансе аддзела культуры.

Па меркаванні начальніка ўпраўлення культуры Віцебскага аблвыканкама Мікалая Пашынскага, Браслаўскае музейнае аб'яднанне ў плане развіцця рэгіянальнага турызму мае вялікія перспектывы. А начальнік аддзела культуры Браслаўскага райвыканкама пацвярджае дадзеную выснову фактамі: летась "прызёрная музейная індустрыя" прынесла больш за 100 мільёнаў рублёў, "Заезны двор" — ледзь не 75 мільёнаў. Тут пабывала больш за 20 тысяч наведвальнікаў — экскурсантаў і турыстаў. Колькасць іхня штогод няўхільна расце, адпаведна, павялічваецца і прыбыток аддзела культуры. "Заезны двор" стаў ледзь не гарадскім брэндам якаснага гасцінічнага абслугоўвання. Каб тут пасяліцца ўлетку, нумар трэба замаўляць за 2 — 3 тыдні.

Усё, гэта, натуральна, вымагае развіцця і канкрэтнага бачання перспектывы. Па меркаванні Мікалая Пашынскага, ужо сёння варта займацца павелічэн-

нем турыстычных маршрутаў і сферы ўплыву аддзела культуры на развіццё гэтага бюджэтарнага ў перспектыве бізнесу. Да прыкладу, адзін з новых маршрутаў прапануе ахвотным наведаць Замкавай гары, з якой горад у азёрным атачэнні — як на далоні... Дык вось, ужо цяпер вядуцца ўзгадненні, як будзе "акulturаны" гэты помнік гісторыі. Галіна Карашкова спадзяецца, што на гары неўзабаве з'явіцца комплекс збудаванняў — гістарычных рэканструкцый, будзе якасна відазменена і танцапляцоўка, узведзеная яшчэ ў 1960-х.

Яшчэ адзін рэзэрв, на думку Мікалая Пашынскага, — больш цеснае ўзаемадзеянне аддзелаў культуры Віцебшчыны з уладальнікамі аграгаспадарчых у вобласці — амаль 300, і колькасць гэтых няўхільна павялічваецца. Гэтакаса расце і колькасць заявак прыватнікаў на творчыя стасункі з аддзелам культуры па прыцягненні самадзейных самадзейных фальклорных калектываў да канцэртнага абслугоўвання турыстычных маршрутаў. У гэтым кірунку не без поспеху дзейнічаюць не толькі Браслаўскі, але і Пастаўскі, Расонаўскі раёны.

Андрэй СТАРЖЫНСКІ
На здымках: гасцініца "Заезны двор"; браслаўскі краявід.

"Агеньчык": грае і грэе

Сярод калектываў мастацкай самадзейнасці Рэспубліканскага палаца культуры ветэранаў ёсць і ансамбль народных інструментаў "Агеньчык". Створаны ён быў у 1987 годзе. У рэпертуары — інструментальныя, песенныя аўтарскія і народныя творы, а гэта — меладычнасць, напеўнасць, шчырасць.

Штогод калектыву з 20 музыкантаў, пяці салістаў-вакалістаў ладзіць па 15 — 20 выязных канцэртных праграм. Усе яны адбываюцца на дабрачыннай аснове. У гэтым — адзін з творчых прынцыпаў ансамбля, якія закладвалі ў розныя гады ягоныя мастацкія кіраўнікі: Ганна Пугачова, Уладзімір Перацяцка, Сяргей Мурын-Муха. Цяпер "Агеньчыкам" кіруе Тамара Панасенка. Ды як: ансамбль дзевяты раз стаў дыпламантам Рэспубліканскага фестывалю "Не старэюць душой ветэраны"! За выступленне ж на сёлетнім Рэспубліканскім конкурсе "Песні Перамогі" калектыву атрымаў дыплом і Прыз глядацкіх сімпатый.

Напярэдадні ўрачыстасцей у гонар Вялікай Перамогі і вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў "Агеньчык" паспеў даць каля 20 канцэртаў. І цяпер калектыву — у пошуках новых сяброў: запрашае ў свае творчыя шэрагі ўсіх, хто ўмее граць на домры, мандаліне, балалайцы, гітары.

Георгій АРЛОУ, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны
На здымку: ансамбль "Агеньчык".

Кастынг на свята? Чаму б і не!

Штогод у Хойніках ладзяцца музычныя агляды-конкурсы, у якіх бяруць удзел і гараджане, і вясцоўцы. Арганізатар мерапрыемстваў — аддзел культуры на чале з ягоным начальнікам Валянцінам Баранавым. Самадзейныя артысты і калектывы прадпрыемстваў ды арганізацый дэманструюць майстэрства, дзеляцца талентам і натхненнем.

Адзін з такіх аглядаў пад назвай "Шануйце духоўную спадчыну продкаў!" адбыўся як пралог да Дня беларускага пісьменства, што, як вядома, сёлета пройдзе ў Хойніках.

Мэта мерапрыемства — фарміраванне грамадзянскай пазі-

цыі, выхаванне павагі ды любові да Бацькаўшчыны, захаванне і прымяненне нашых нацыянальна-духоўных здабыткаў. У мастацкай палітры агляду былі прадстаўлены ўсе жанры самадзейнай творчасці. У ім бралі ўдзел прад-

Чым жывіцца "Жывіца"?

У вёсцы Падлессе, што ў Слуцкім раёне, сёмы год дзейнічае ў мясцовым СДК фальклорны калектыву "Жывіца".

Удзельніцамі ансамбля з'яўляюцца Ганна Вайтовіч, Валянціна Каравай, Людміла Кейлер, Таццяна Чаркас, Галіна Шкалёнак, Надзея Шлег, Тамара Яўсюк. Калі Людміла Кейлер і Галіна Шкалёнак — тутэйшыя, дык астатнія кабеты — з суседніх вёсак. А вось акампаніятар Таццяна Чаркас пры-

язджае з райцэнтра. Сярод ветэранаў калектыву — адзіны мужчына Сяргей Леанідавіч Шпак. Ён вядзе гурток дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Большасць жанчын — пенсіянеркі, працавалі колись у мясцовым СВК "Падлессе-2003", альбо на іншых прадпрыемствах, а С.Шпак — педагог па адукацыі. Паўтара года таму калектыву абнавіўся: у Падлессе з суседняга Старадарожскага раёна прыехала Марыя Гасанова — культурработнік больш як з 10-гадовым стажам, якая стала мастацкім кіраўніком ансамбля.

"Вытокі Башты"

Такою назву мае Літаратурна-краязнаўчая гасцёўня Сялецкай сельскай бібліятэкі, што абслугоўвае жыхароў вёскі, якой больш за 600 гадоў.

Гэтая вёска з ціхай рачулкай Баштай — калыска многіх вядомых літаратараў. Сярод сельчукоў ёсць нямала краязнаўцаў-аматараў, што даюць магчымасць моладзі, дзецям дакрануцца да гісторыі сваёй Радзімы. Гэта — настаўнік гісторыі, этнограф, аўтар кнігі

"Сяло ля Башты" Мікола Пейган, настаўніцы Ірына Гардзеічык, Алена Ярмашэвіч, бібліятэкар Алена Філатава. Працоўны стаж апошняй у Бярозаўскай ЦБС перавысіў трыццаць гадоў.

Сёлета па выніках XVIII Рэспубліканскага конкурсу "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры" Сялецкай сельскай бібліятэцы была прысуджана III прэмія ў намінацыі "За пошукавую і даследчую працу".

Літаратурна-краязнаўчая гасцёўня — гонар Алены Філатавай. За пяць гадоў сваёй дзейнасці "Вытокі Башты" пе-

стаўнікі 13 арганізацый і прадпрыемстваў горада, 47 пераможцаў выступілі на гала-канцэрце, дзе былі ўзнагароджаны.

Дарэчы, прайшоў канцэрт у новым Гарадскім цэнтры культуры і спорту, што размешчаны ў мікрараёне "Юбілейны". Дарэчы, менавіта тут увосень адбудзецца шэраг мерапрыемстваў з нагоды Дня беларускага пісьменства. Не выключана, што і пераможцы агляду прымуць удзел у канцэртным забеспячэнні рэспубліканскага свята.

Людміла СМОЛЬСКАЯ, метадыст Хойніцкага РМЦ
На здымку: калектыву Хойніцкай ДШМ — удзельнік раённага агляду "Шануйце духоўную спадчыну продкаў!".

У летні вечар маляўнічыя плакаты (іх падрыхтаваў дырэктар СДК, мастак, кіраўнік шахматнага гуртка і муж мастацкага кіраўніка "Жывіцы" Рашыд Гасанав) запрасілі вясцоўцаў на мясцовыя "Вячоркі". Удзельніцы калектыву аздобілі адну з хат ручнікамі, поцілкамі, прыладамі сялянскай працы. Гаспадары Васіль і Кацярына, ролі якіх па-майстэрску выканалі Сяргей Шпак і Марыя Гасанова, запрасілі сусядзяў. Удзельнікі "Вячорак" спявалі беларускія народныя песні, рыхталі ў маслабойцы масла, пралі... Паўтары гадзіны пралацелі імгненна...

Анатоль БАРЫС
Старыя Дарогі

ратварыліся ў паўнаводную раку бібліятэчных краязнаўчых мерапрыемстваў. Апошняе з іх — вечар-ўспамін "Зямныя і зорныя масты драматурга і мастака", прысвечаны 60-годдзю з дня нараджэння лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Кандрата Крапівы Міколы Арахоўскага.

На вечары памяці прысутнічалі бацька пісьменніка Аляксандр Паўлавіч, сёстры Алена і Марыя. Сваімі ўспамінамі аб знакамітым земляку падзяліліся сябар дзяцінства Мікола Пейган, былая настаўніца Яўгенія Грышэль.

Праз трынаццаць гадоў пасля таго, як драматург пайшоў ад нас, на вечары глядачы ўбачылі фрагмент п'есы "Напярэдадні" ў выкананні самадзейных актёраў Міхаіла Кудашэва і Любаміра Коўбаса. Спектакль, дзе многае ўзята пісьменнікам з жыцця сельчукоў, быў упершыню пастаўлены рэжысёрам Надзеяй Кісялёвай дзевятнаццаць гадоў таму. Яна распавяла аб сваіх сустрачках з драматургам, аб тым, як артысты народнага тэатра хваляваліся, калі чакалі ацэнкі самога аўтара, адзначыла актуальнасць твора сёння.

Сцэнарый вечара-партрэта пісьменніка Міколы Арахоўскага ўвасобілі чытачкі бібліятэкі Ірына Гардзеічык, Алена Ярмашэвіч, Ларыса Гурская.

У хуткім часе здзейсніцца і мара сельчукоў: адна з вуліц вёскі будзе названа імем іх знакамітага земляка.

Ала ДРАГАН, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Бярозаўскай ЦБС
На здымку: гаспадыня гасцёўні Алена Філатава.

Спякотнае лета не стала “нагодай” для адпачынку кінематаграфістаў. На Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” ідуць здымкі шэрагу праектаў, прызначаных для вялікага і тэлевізійнага экрана. Сёння “Культура” прапануе даведацца пра новую карціну рэжысёра Віталія ДУДЗІНА з першых вуснаў. Стужка з кранальнай назвай “Дотык”, якая павінна пабачыць свет у пачатку будучага года, распавядае гісторыю сталічнай дзяўчыны, што трапляе па размеркаванні ў вёску, дзе працуе ў вязным гандлі. Першапачаткова праект меў назву “Аўтакрама”, і ў ім знайшлося месца для класічнага любоўнага трохкутніка...

Віталь Дудзін — адзін з самых вопытных айчынных рэжысёраў, выпускнік творчай майстэрні Нікіты Міхалкова. Менавіта з імем Дудзіна звязаны шматлікія творчыя поспехі “Беларусьфільма” за апошнія трыццаць гадоў. Карэспандэнты “Культуры” здолелі пагутарыць з кінамайстрам у перапынку між здымак адной з апошніх сцэн яго новай стужкі і даведацца пра асабістае стаўленне Віталія Дудзіна да працы.

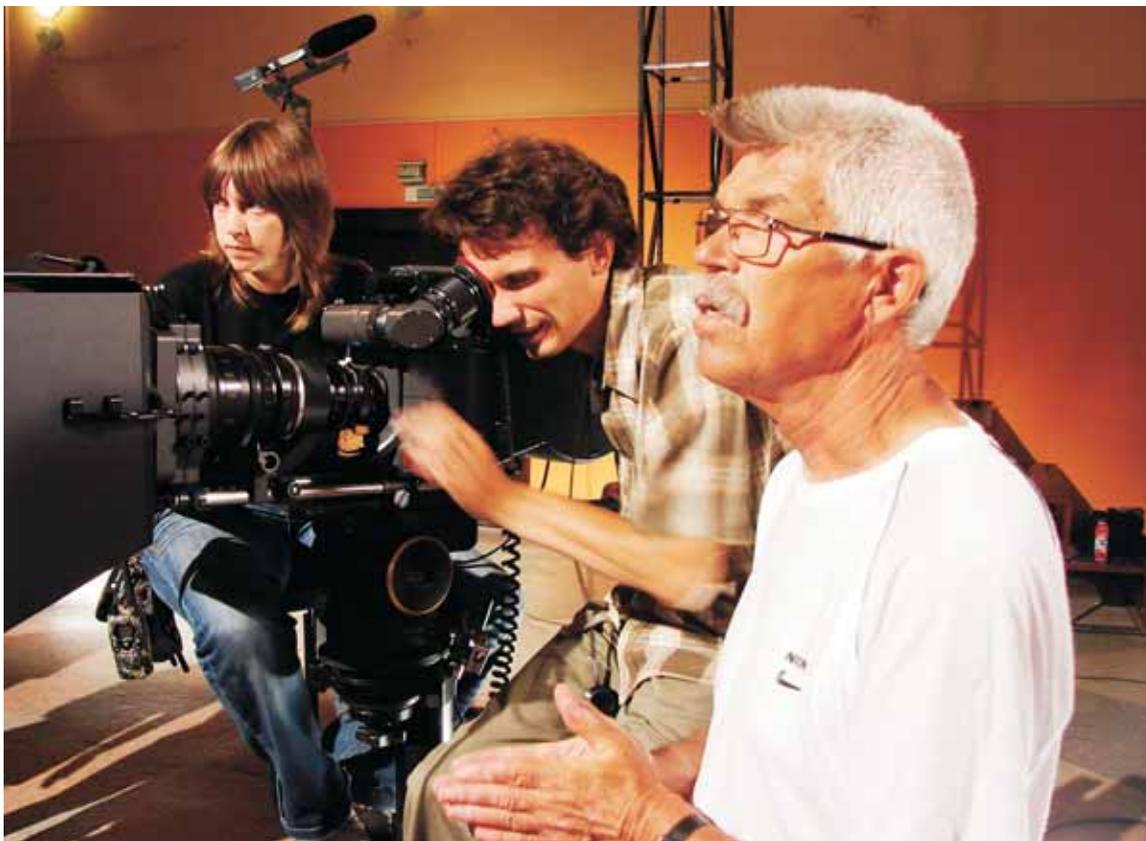
Каханне і абдымкі

— Віталь Андрэвіч, раскажыце, калі ласка, чаму вы абралі менавіта сцэнарыі Дзмітрыя Якутовіча?

— З Дзмітрыем Якутовічам мы знаёмы даўно, працавалі разам над сцэнарыем стужкі “Матрос Жалязняк” на Адэскай кінастудыі. Таму, калі сустрэліся ў калідоры “Беларусьфільма”, я адразу спытаў: ці ёсць цікавая гісторыя ў запасе? Гісторыя была ў выглядзе дванаццаці старонак сінOPSISу сцэнарыя пра гарадскую дзяўчыну, якая па размеркаванні трапляе ў сельскую мясцовасць і паступова пранікаеца яе характам. Зразумела, у першапачатковую задуму неаднойчы ўносіліся праўкі, як і ў сцэнарыі, але гэта — неабходныя працоўныя моманты. У выніку ідэя была ўхвалена экспертным ды рэдакцыйным саветамі, і здымкі, нарэшце, пачаліся.

— Сюжэт “Дотыку” вельмі нагадвае тыповую меладраму. Але вы ўхіляецеся ад таго, каб сказаць аб гэтым найпрост...

— Рэжысёры і пракатчыкі вельмі часта навешваюць на свае творы своеасаблівыя цэтлікі: “драма”, “камедыя”, “сатырычная меладрама” і гэтак далей.

Класічны трохкутнік для рэжысёра

У кадры — ён, яна і Бярэзіна...

Я не імкнуся да таго, каб “жалезна” звязць маю новую стужку з паняццем “меладрама”. Гэта, хутчэй, любоўная гісторыя, але... без пацалункаў і абдымкаў, дарэчы, як і без стрэлаў ды выбухаў. — Звычайна кінематаграфісты, наадварот, імкнуцца насыціць свае стужкі пацалункамі. Навошта рабіць “Дотык” такім наўмысна цнатлівым?

— Ведаеце, калі ўключаеш тэлевізар, то бачыш адны пацалункі, выбухі, стрэлы... Каханне, на мой погляд, пачынаецца не з пацалунка, — ён можа быць толькі фармальным сведчаннем адносінаў, — а з сапраўднага пачуцця. Урэшце, яно можа і не ўзнікнуць. Сапраўднае каханне бывае і без фізічнага дотыку: калі ты адносішся да дзяўчыны настолькі тактоўна, што баішся нават узяць яе за руку, каб не разбурыць трапяткое адчуванне характа. Тое самае — і ў нашай стужцы: галоўнаму герою за трыццаць, і ён шмат чаго пабачыў у жыцці, а геранія — дзяўчына-выпускніца, відаць, не без любоўнага вопыту, аднак іх звязваюць адносіны, якія я перанёс з часоў свайго юнацтва.

— Не баяцца паказацца старамодным?

— Няхай, тыя, хто захочуць палічыць мяне старамодным, тое і зробіць. Ведаю, знойдуцца іншыя, для каго наша гісторыя ўваскрэсіць часы іх маладосці. Дарэчы, такія чыстыя, трапяткія пачуцці адно да аднаго могуць быць у любым узросце. Я буду вельмі рады, калі наша стужка абудзіць іх. Рамантычна-ўзніслыя адносіны мужчыны да жанчыны ніколі не былі і не будуць старамоднымі, нават праз тысячы гадоў!

Натуральнае хараство Беларусі

— Давайце крыху пройдземся па сюжэце. Хутчэй за ўсё, знойдзеца шмат глядачоў, якія пасля прагляду абавязкова абвінавацяць аўтара ў “нацяжках”: маладое гарадское дзяўчо чамусьці вырашае застацца ў вёсцы... Так не бывае, скажучь скептыкі...

— І памыляцца! Мы з вамі размаўляем у фае барысаўскага кінатэатра, дзе здымаецца частка сцэн “Дотыку”. Дык вось, цікава, што дырэктар кінатэатра мае такі ж лёс, як наша геранія! У 1987 годзе яна разам з мужам скончыла знакамты ЛИКИ — Ленінградскі інстытут кінаінжынераў — і была размеркавана ў Барысаў. Думалі адбыць толькі два гады абавязковай адпрацоўкі, але... засталіся на ўсё жыццё. Хто пасля гэтага скажа, што ў кіно ўсё — няпраўда?

— Чаму Барысаўшчына? Калі не памыляюся, гэта ўжо не першая стужка, якую вы здымаеце менавіта ў гэтым маляўнічым кутку нашай краіны?..

— Так. Першым быў “Іван” — з Анатолям Папанавым у галоўнай ролі, — які мы здымалі непасрэдна на Бярэзіне, другім стала аўтабіяграфічная “Павестка ў суд”. Стваралі тут і нядаўняга “Кадэта”. У “Дотыку” таксама ў кадры — Бярэзіна.

Мяркую, гэта заканамерна, бо вялікая вада спрадвечу прываблівала творчага чалавека, а Бярэзіна — надзвычай маляўнічая, заўсёды прыцягвала мяне. Заўважце, менавіта на гэтай рацэ заўсёды праводзіліся буйныя вайсковыя вучэнні: адзін з берагоў — высокі, другі — багністы, па якім вельмі цяжка праходзіць тэхніка, таму трэніравання тут вайскоўцам вельмі зручна. Нездарма берагі Бярэзіны сталі ракавымі для Напалеона і Гітлера! Калі паслухаеш аповеды пра тыя сівыя, гераніяны часы, то міжволі прасякнешся павагай да сённяшніх насельнікаў берагоў легендарнай ракі. Я заўсёды знаходжу час для гаворкі з тутэйшымі жыхарамі, якія паказваюць мне сляды прайшоўшых праз Беларусь войнаў...

У Бярэзіны ёсць і яшчэ адна прыцягальная рыса: яна вельмі падманлівая, толькі знешне падаецца ціхай і спакойнай, а насамрэч гэта рака вельмі моцная, хуткая. У ейнай глыбіні — такая ж барацьба, як у маёй прафесійнай дзейнасці. У чым заключаецца галоўная задача рэжысёра? Менавіта ў барацьбе, стварэнні не відавочнага, але моцнага драматычнага канфлікту.

Заўважце, уздоўж Бярэзіны заўсёды віруе нейкая будоўля — знак таго, што чалавек заўжды будзе побач з гэтай ракой.

Цяпер — пра акцёраў — У “Дотыку” зноў здымаюцца акцёры Нацыянальнага драматычнага тэатра імя М.Горкага...

— Я працаваў з рознымі артыстамі, у тым ліку з такімі знакамітымі, як Анатоць Папанаў, Людміла Гурчанка, Ніна Усатова. Мне вельмі прыемна, што цяпер працую з нашымі, беларускімі. Дарэчы, Руслан Чарнецкі, Андрэй Сенькін здымаліся ў “Кадэце”, а цяпер увасабляюць вобразы “Доты-

Хто стане мінскай зоркай?

Больш як сто чалавек выказалі жаданне стаць вядучымі дзіцячага конкурсу песні “Еўрабачанне-2010”.

Сярэдні ўзрост маладых людзей, якія даслалі свае анкеты і захацелі стаць часткай грандыёзнага шоу, што пройдзе ў “Мінск-Арэне” 20 лістапада, — ад 18 да 30 гадоў. Пра гэта паведамляе прэс-служба Белтэлерадыёкампаніі.

Цікаваць да кастыngu праявілі, у асноўным, студэнты і школьнікі старэйшых класаў з паглыбленым вывучэннем англійскай мовы. Варта адзначыць, што заяўкі паступалі не толькі з усіх абласцей нашай краіны, — свае анкеты накіроўвалі выхадцы з Беларусі, якія цяпер вучацца, жывуць або праводзяць летні адпачынак за мяжой.

Адзначым, што ў кастыngu актыўна прымалі ўдзел мадэльныя агенствы, што дасылалі анкеты сваіх прэтэндэнтаў, а таксама зоркі беларускай эстрады і шоу-бізнесу, у тым ліку ўдзельнікі дзіцячага “Еўрабачання” Вольга Сацюк і Ксенія Сітнік.

Кандыдаты на ролі вядучых папулярнага конкурсу павінны былі прадэманстраваць не толькі выдатнае веданне англійскай або французскай моў, але і ўменне трымацца на сцэне, працаваць у кадры і шмат імправізаваць. Для гэтага з імі працавалі рэжысёры-пастаноўшчыкі Белтэлерадыёкампаніі.

Імя вядучага або вядучых дзіцячага конкурсу песні “Еўрабачанне-2010” стане вядома ўвосень, калі экспертная група Белтэлерадыёкампаніі прагледзіць відэазапісы ўсіх прэтэндэнтаў і выбера лепшага або лепшых. Не выключана, што некаторыя ўдзельнікі кастыngu будуць запрошаны для работы ў праекце ў якасці перакладчыкаў, менеджэраў і валанцэраў.

Што на што падобна?

Заўтра ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі заарышаецца шмат у чым унікальная выстаўка “Арт-механізмы. Рух фантазій”, прадастаўленая Міжнароднай гільдыяй майстроў з Санкт-Пецярбурга.

Яе экспанаты не толькі здзіўляюць незвычайнацю мастацкіх задум, але і настройваюць на філасофскі лад, выклікаючы роздум над лёсам і новым жыццём старых зламных механізмаў, выкінутых на сметнік.

“Механізм” стварэння кампазіцый гэтага напрамку, што атрымаў назвы scar art, trash art, вельмі просты для разумення сутнасці і надзвычай працаёмісты, карпатлівы для ўвасаблення. Творы ўзнікаюць з асобных рэчаў і іх дэталей. І ўсё гэта трэба не толькі прыдумаць, а яшчэ і знайсці! Часам гэтыя “скульптуры” так і нараджаюцца — непасрэдна ў працэсе творчасці. Да мастака выпадкова трапляе нейкая адна дэталё (да прыкладу, корпус былой швейнай машыны прабабуліных часоў, што нагадвае тулава коткі) — і да гэтага паступова далучаюцца астатнія прадметы або іх часткі. Заўважце, палова экспанатаў “умее” не толькі стаяць на под’ёме пасярод музейнай залы, але і... рухацца, выдаваць разнастайныя “нечалавечыя” гукі. Ну проста “жыццё пасля жыцця”!

Кідаюцца ў вочы і абсалютна адрозныя індывідуальныя манеры майстроў. Творы Ігара Іванова ўзрастаюць са спалучэння дызайну і графікі, для сваіх “карцін” ён часта выкарыстоўвае вялікую колькасць аднатэпных прадметаў — манет, ключоў. Таццяна Шубіна стварае характарныя “партрэты” жывёл, насякомых, літаратурных персанажаў. А Вольга Ардоўская — сапраўдны філосаф: яе творы пабудаваны на шматлікіх бачных і завуляваных асацыяцыйных ланцужках: у кожным пульсе думка, і ледзь, здаецца, схопіш яе — ляціць птушкай, каб прызямліцца на мяжы рэальнасці і фантастыкі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Гутарылі Аляксандр ДЗМІТРЫЕЎ і Антон СІДАРЭНКА
На здымку: Віталь Дудзін (на першым плане) кіруе здымачным працэсам. Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

Не толькі сёння, але і стагоддзі таму людзі, неабмяжываючыся да геаграфічнага раёна, імкнуліся максімальна захаваць яго культурныя багацці. Адным з такіх быў і вучоны-энцыклапедыст Тэадор Нарбут, вядомы ў свой час дзякуючы ўзвядзенню Бабруйскай крэпасці, якая сёлета святкуе сваё 200-годдзе.

У 1809 г. Т.Нарбут прысвоілі званне паручніка і перавялі ў распраджэнне ваеннага міністра Расійскай імперыі М.Баркляя дэ Толі. Ваенны міністр збіраў у свой штаб таленавітых інжынераў-фартыфікатараў.

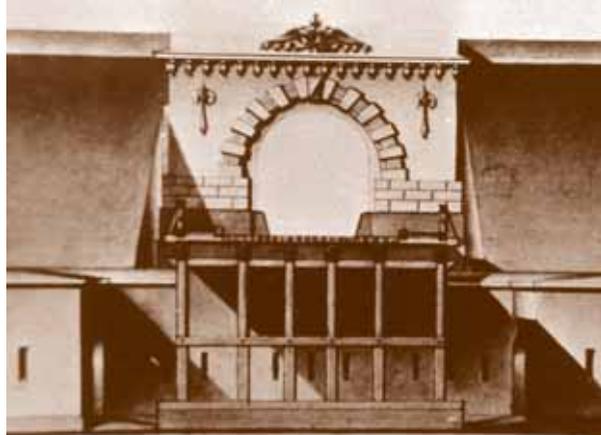
Старая абарончая сістэма Прыбалтыйскага ўмацаванага раёна, створаная яшчэ за часам Пятра I, апынулася ў сярэдзіне значна пашыранай тэрыторыі Расійскай імперыі, і перад Ваеннай калегіяй паўстала рэальнае пытанне: што рабіць з практычна безабароннай заходняй мяжой дзяржавы?

кватаравання сюды сцягваліся спецыяльныя вайсковыя каманды, выклікаліся вядучыя інжынеры фартыфікацыі. Крэпасць меркавалася размясціць на правым беразе Бярэзіны — ля самага вусця невялічкай Бабруйкі. На другім жа бачу гэтай рачулі планавалася нагорнае ўмацаванне, а на левым беразе Бярэзіны — тэт-дэ-пон (умацаванае збудаванне перад мостам, якое звычайна ўзводзілі з разлікам на кругавую абарону, размяшчаючы ў сярэдзіне магутныя артылерыйскія батарэі). Т.Нарбут прапанаваў на

дам, далёка ад будучай цытадэлі. Сам Т.Нарбут даволі часта працаваў нароўні з сялянамі і гараджанамі.

Вялікая скучанасць людзей прывяла да эпідэмічных захворванняў сярод будаўнікоў. Хутка быў створаны вайсковы шпіталь у рэжыме строгага каранціну на значнай адлегласці ад раёна ўмацавання (у Парычах, што ў сённяшнім Светлагорскім раёне). Другая прычына шматлікіх захворванняў — дрэнная ежа, якой забяспечвалі працуючых. Каб выправіць сітуацыю, павялічылі суму грошай, што адпускала-

Спрадэку разнастайныя абрады суправаджалі жыццё чалавека, рэгламентавалі ягоны побыт. На Беларусі да сёння захоўваюцца і шануюцца некаторыя з іх, у тым ліку лакальныя, характэрныя для пэўнай мясцовасці і вузкага кола людзей. Апрача духоўнай каштоўнасці, многія такія абрады з'яўляюцца унікальнымі аб'ектамі нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны.

Выгляд Мінскіх і Слуцкіх варот Бабруйскай крэпасці на мяжы XIX і XX стст.

Сведцац Бракгауз і Эфрон

Тэадор Матэвуш Остык-Нарбут нарадзіўся 28 кастрычніка (па старым стылі) 1784 г. у маёнтку Шаўры Лідскага павета ў сям'і адстаўнога паручніка гвардыі Яўхіма Остык-Нарбута і яго жонкі Ізабэлы, народжанай Наніевіч. "Энцыклапедычны слоўнік" Бракгауза і Эфрона ў сціслым артыкуле пра род Нарбута падае наступнае: "Нарбут — дваранскі род герба "Трубы", літоўскага паходжання, які вядзе карані з XV стагоддзя".

Атрымаўшы першапачатковую адукацыю дома, Тэадор Нарбут працягнуў навучанне ў Лідзе, а затым у Віленскім універсітэце (1799 — 1803 гг.), што тады называўся Галоўнай Віленскай школай, у вядомых архітэктараў таго часу А.Гуцковіча і Д.Шульца. У 1803 г. быў прыняты ў Пецярбургскі кадэцкі корпус, дзе рыхтавалі вайсковых інжынераў, і атрымаў званне кандуктара першага класа. Пасля ўдасканалвання свае веды пад непасрэднай апекай ваеннага інжынера Аўрэ, які асноўную ўвагу сваіх найбольш таленавітых вучняў скіроўваў на ваеннае будаўніцтва. Невыпадкава, што Т.Нарбут цікавіўся фартыфікацыяй.

Службовая кар'ера Тэадора Нарбута пачалася ў Інжынерным дэпартаменце Ваеннага міністэрства, дзе ён з'яўляўся даверанай асобай пры яго дырэктары генерале Сухтлене. Адначасова малады інжынер выкладаў у кадэцкім корпусе. Але спакойнае сталічнае жыццё працягвалася нядоўга. У 1804 г. Нарбута ўключылі ў групу пад камандаваннем гідрографа Эйтэльвейна. Перад яе ўдзельнікамі паставілі задачу правесці гідраметрычныя работы на Нёмане. Ужо тады ён мог хутка разабрацца ў складанай сітуацыі, знайсці арыгінальны і просты спосаб найбольш эфектыўнага правядзення работ. Улічваючы поспехі Т.Нарбута пры выкананні заданняў, яму праз два гады прысвоілі званне падпаручніка.

Затым — армія

Малады афіцэр заўсёды знаходзіўся на перадавых пазіцыях. Вядома, ні куля, ні штык яго не абміналі. Першае раненне ён атрымаў у 1807 г. пад Астраленкай — у баі, дзе перамога была дасягнута толькі ў рукапашнай сутычцы. На ўсё жыццё на целе Тэадора застаўся след ад гранёнага штыка. Не паспела добра зацягнуцца рана, як пад Тэльзітам падпаручніку прастрэлілі левую руку. Мабыць, менавіта раненне паслужыла прычынай таго, што неўзабаве Т.Нарбута адкамандзіравалі з дзеючай арміі ў Рэвель (Талін) — для правядзення там крапасных работ. Ён стаў адным з вядучых інжынераў, якія неслі адказнасць за крэпасць, яе надзейнасць і трываласць.

Дзе ж цагліны, закладзеныя "даверанай асобай"?

Форт і план Нарбута

Тэадор Нарбут.

Калегія паставіла ўзвесці там шэраг новых крэпасцей, пабудаваныя іх прыкладна па лініі Дынабург — Полацк — Рагачоў — Оўруч. Т.Нарбута накіравалі ў раён паміж Рагачовам і Магілёвам. Яму прапаноўвалася звярнуць асабліваю ўвагу на ваколіцы Рагачова і Новага Быхава.

У зададзеным раёне

Малады паручнік старанна прааналізаваў усё на месцы, улічыў спецасабліваці ландшафту і прапанаваў нечаканы варыянт: будаваць не каля Рагачова ды Новага Быхава, а пад Бабруйскам. Ужо ў час камандзіроўкі ён распрацаваў дэтальны план першапачатковага ўзвядзення крэпасці, з якім і выступіў на пасяджэнні Ваеннай калегіі ў Пецярбургу. Пасля гарачых спрэчак, доказаў, перакананняў план Т.Нарбута і месца, выбраннае ім, падтрымаў генерал Аперман.

Цікава, але менавіта Т.Нарбут з'яўляўся аўтарам першага праекта будаўніцтва Бабруйскай крэпасці. Той факт, што ён прапанаваў гэтак удала, з пункта гледжання фартыфікацыі, месца, свядома замоўчваюць. У часопісе "Живописная Россия" згадваўся толькі факт камандзіроўкі і ўдзел Тэадора ў будаўніцтве: "Нарбут у 1810 годзе быў камандзіраваны для адшукання прыдатнага месца паміж Магілёвам і Рагачовам для заснавання новай крэпасці і потым прыняў удзел у будаўніцтве Бабруйскай крэпасці...

Паводле прадстаўленага плана будаўніцтва Бабруйскай крэпасці павінна была стаць адной з самых моцных у Еўропе. Тэрмінова з іншых месцаў рас-

першым этапе будаўніцтва выкарыстоўваць падручныя матэрыялы, якія знаходзіліся ў непасрэднай блізкасці — драўніну, камень, пясок, — для таго, каб максімальна паскорыць справу.

Непасрэдна план Т.Нарбута пачаў выконвацца з 4 чэрвеня 1810 г.

У Бабруйску

Т.Нарбут увесь час знаходзіўся ў горадзе. На пачатку ліпеня 1810 г. ужо некалькі тысяч мясцовых жыхароў былі размеркаваны на розных работах. У асноўным, яны будавалі цагельныя заводы і працавалі на іх, а таксама нарыхтоўвалі лес для крапасных збудаванняў і палігонаў, дровы для спальвання на вугаль, дастаўлялі матэрыялы на будоўлю.

Т.Нарбут адказваў за дзейнасць аднаго з трох цагельных заводаў, што дзейнічалі ў крэпасці. Цэгла выраблялася высакаякасна, трывалая. Не ставала транспарту, і яе перадавалі на пляцоўкі ўручную. Захавалася паданне, паводле якога людзі расцягваліся жывым ланцужком на некалькі вёрст, бо заводы знаходзіліся за гора-

ся на прадукты харчавання. Але, нягледзячы на прынятыя меры, не адзін дзесятак салдат і прыгонных памерлі пад час будаўніцтва гэтай цвярдзіны.

Т.Нарбут таксама захварэў — давялося легчы ў шпіталь. Сыры клімат, балоцістая мясцовасць, на якой вялося будаўніцтва, старыя раны даліся ў знакі. Але праз пару тыдняў, адчуўшы сябе лепш, паручнік вярнуўся ў крэпасць.

Мінуў яшчэ месяц-другі, і, нягледзячы на тое, што будаўніцтва знаходзілася яшчэ ў поўным разгары, над цытадэллю быў урачыста ўзняты сцяг Расійскай імперыі. Да гэтага моманту ў фартыфікацыю закончылася ўзвядзенне новых казарм, маставых ўмацаванняў, за бастыён узяліся ў паўночна-ўсходняй частцы. Завяршаліся работы па стварэнні вялізных sklepaў пад крапаснымі збудаваннямі, а таксама па ўзвядзенні сортыя (падземныя галерэі, праз якія войскі з цытадэлі маглі хутка выбрацца за вал і нечакана напасці на ворага), што працягваліся ва ўсе бакі і злучалі паміж сабою крапасныя памяшканні.

Што ж да нашага героя, то ён "за сумленную службу па будаўніцтве крэпасці" быў узнагароджаны ордэнам князя Уладзіміра IV ступені з прысваеннем чарговага вайсковага звання — штабс-капітана.

Пасля завяршэння будаўніцтва форта Нарбут займаўся ўзвядзеннем іншых, але таксама немалаважных, аб'ектаў, што знаходзіліся на тэрыторыі крэпасці. За паспяховае выкананне задагу яго зноў узнагародзілі, гэтым разам — ордэнам святой Ганны II ступені.

Ішоў час, усё частей сказваліся захворванні ды раны Т.Нарбута, асабліва — кантузія, атрыманая ім пад час вайны са шведамі ля крэпасці Аба. У яго ўсё больш пагаршаўся слых, а напярэдадні 1812 г. ён ужо амаль не чуў. Паразважаўшы, таленавіты фартыфікатар падаў у адстаўку, пасля чаго пераехаў у родавы маёнтак Шаўры, дзе пра жыццё свае астатнія дні.

**Аляксей НЕНАДАВЕЦ,
доктар філалагічных навук
Фота з архіва Бабруйскага
краязнаўчага музея**

Да прыкладу, пад ахову дзяржавы нядаўна быў узяты і такі абрад, як "Варвараўская свечка" з вёскі Басценавічы Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці. Гісторыя яго распачалася ў далёкім 1905 годзе.

Па традыцыі, абрадавая свечка з года ў год пераходзіць з адной хаты да іншай, а паслядоўнасць яе перамяшчэння не парушаецца, нягледзячы на адносна невялікі склад удзельнікаў: усяго восем жанчын, большасць з якіх — ужо ў доволі паважным узросце. Цікава і тое, што унікальная свечка зроблена ў гонар святой пакатніцы Варвары, а таму гэтую сакральную традыцыю захоўваюць выключна жанчыны Басценавічаў.

Па словах загадчыка сектара па ахове гісторыка-культурнай спадчыны ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталлі Хвір, падобныя абрады сустракаюцца і ў іншых рэгіёнах нашай зямлі, у тым ліку тыя, чымі захавальнікамі з'яўляюцца выключна мужчыны. Тым не менш, "Варвараўская свечка" заслугоўвае асобнай увагі.

Паводле звестак, атрыманых ад непасрэдных удзельнікаў, абрадавае дзейства распачынаецца ў вёсцы Басценавічы штогод у вызначаны час: 16 снежня а 18-й гадзіне. Гаспадыня, у якой цягам года захоўвалася свечка, выносіць яе і ставіць на стол, засланы белым бурсам. Побач з ім ставіцца ікона святой Варвары. Пасля малітвы кожная з удзельніц абраду пачынала выконваць дакладна вызначаную ролю. Адны займаліся адзеннем для "Варвары". Строй яе складаўся з трох частак: абавязковай белай "кашулі" (стодняй), каляровай "сукенкі", а ўсю кампазіцыю завяршаў шырокі пояс; галаву ахоўніцы павінен быў упрыгожыць рознакаляровы вянок-вянец. Іншыя ў гэты час разгравалі ў грубцы воск, набыты ў мясцовых пчалароў, з чаго і ствараўся, а дэкладней — абнаўляўся (абавязкова выкарыстоўваліся рэшткі "адзення" мінулагадня свечкі), вясковы абярэг. Выява яго нагадвае сілуэт чалавека з узнятымі ўгару рукамі. І толькі гаспадыня хаты не прымала ўдзел у пераапраананні свечкі — яна магла даваць некаторыя парады, а ўвесь астатні час рыхтавалася да святочнага застолля.

Як толькі свечка была ўпрыгожана, распачыналася таямнічая дзея, пэўная кульмінацыя абраду: на стол выстаўляўся маток чырвонай стужкі, ад яе адразаўся роўныя кавалкі, а літаральна праз імгненне, загадваючы жаданне, кожная жанчына завязвала сваю стужку пад пояс "Варвары". На раніцу пасля святочнай вячэры ўдзельніцы абраду, па традыцыі, ехалі ў царкву, дзе асвячалі Варвараўскую свечку. І толькі пасля гэтага вясковы абярэг пераходзіў на год у хату да новай гаспадыні.

Увогуле ж, па словах Наталлі Хвір, сёння надзвычай актуальныя выяўленне і падрыхтоўка дасье для ўключэння падобных прыкладаў нематэрыяльнай спадчыны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, што паспрыяе захаванню народных традыцый. У прыватнасці, на пачатку мінулага года Міністэрства культуры правяло нарады са спецыялістамі ўпраўлення культуры аблвыканкамаў рэспублікі, якія займаюцца гэтымі пытаннямі на месцах, і вызначылася з папярэднімі аб'ектамі, што могуць прэтэндаваць на статус гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Сяргей Заранка.

Сяргей Заранка ўвайшоў у гісторыю рускага мастацтва як аўтар цудоўных партрэтаў сваіх сучаснікаў. У лепшых з іх глыбіня прачытання вобразаў спалучаецца з вельмі добрымі ведамі ўнутранай псіхалогіі мадэлі і надзвычайным майстэрствам валодання пэндзлем, якое было атрымана ў выніку добра засвоеных урокаў акадэмічнага жывапісу.

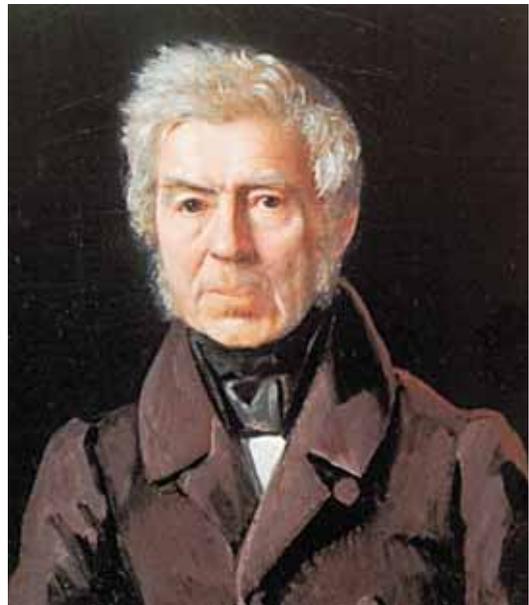
Партрэты Заранкі і сёння ўражваюць надзвычай моцнай пластычнай “лепкай”, святланосным жывапісам і ілюзорным адлюстраваннем усіх атрыбутаў і аксесуараў, якія дапамагаюць максімальна раскрыць вонкавы выгляд мадэлі.

бора Сергіеўскай лаўры”, “Унутраны выгляд пакоя золатапрамыслоўца Латкіна з партрэтамі яго сям’і”, “Зала ў доме Аляксандра II у Царскім Сяле”, “Тронны зал Зімянга палаца” ды іншыя. Усе гэтыя інтэр’еры, арыгінальныя “ўнутранасці” палацаў і цэркваў, мастак будзе маляваць і пазней, у 1850 — 60-я гады, але гэта будзе ўжо больш “хобі”, бо галоўнае месца ў ягонай творчасці зойме жанр партрэта.

Партрэты Заранкі жывуць і дыхаюць. Ён надае надзвычайную выразнасць вачам”.

Маючы за плячыма гэтыя ўзнагароды, у тым ліку Малы залаты і Вялікі сярэбраны медалі, званне “некласнага мастака” і акадэміка, Заранка ў 1850 г. хадайнічае перад Акадэміяй мастацтваў аб прысваенні яму звання прафесара гістарычнага жывапісу. І тады Вучоны савет Акадэміі, ідучы насустрач свайму выхаванцу, даручае яму выкананне праграмнай карціны “Смерць святога Паўла Фівейскага” (з фігурамі ў рост чалавека!). Заранка гэтага задання не выканаў, але прафесійнае званне ўсё ж атрымаў — за партрэты ротмістра Д.Хвастова і мастака Ф.П. Талстога.

У 1843 г. Сяргей Канстанцінавіч спачатку пераязджае ў Маскву, дзе працуе настаўнікам малявання ў Аляксандраўскім сіроцкім інстытуце і ў Палацавым архітэктурным вучылішчы. Потым ён зноў — у Пецярбургу. Тут выкладае маляванне ў Ваеннай навучальнай

С.Заранка. “Партрэт А.Венецыянава”. — установе (з 1851 г. — Канстанцінаўскі кадэцкі корпус). Хачу асабліва падкрэсліць, што ў Пецярбургу мастак пражыў 10 гадоў і за гэты час намалюваў свае лепшыя партрэты, якія і ўвайшлі ў “залаты фонд” рускага партрэтнага жывапісу сярэдзіны XIX стагоддзя. Затое ў Маскве ён праславіўся як выдатны педагог, але аб гэтым — далей.

...Раннім партрэтам Заранкі канца 1840-х гадоў уласціва інтымная трактоўка вобразаў, характэрная для школы Аляксея Венецыянава: “Партрэт калекцыянера Ф.Пранішнікава” (у крэсле), “Партрэт опернага спевака А.Пятрова”, “Партрэт генерала П.Ламноўскага”, “Партрэт А.Венецыянава”. А самым раннім з партрэтнай сіоты Заранкі лічу малавядомы, крыху салонны, авальны партрэт паэта М.Лермантава ў афіцёрскай форме, які я ўпершыню ўбачыў у 60-я гады XX стагоддзя ў Пушкінскім ДOME (Інстытут рускай літаратуры) у Ленінградзе. Намалюваны ён быў, відаць, ужо пасля гібелі “героя свайго часу” — Міхаіла Юрэвіча. Дзіўна, што гэтая выява практычна нідзе ў біяграфіях Заранка не згадваецца...

Усе дадзеныя партрэты былі, галоўным чынам, заказныя, як правіла, статычныя: увага мастака накіроўвалася не толькі на дакладнае ўзнаўленне вонкавага выгляду мадэлі, але і на яе псіхалагічны стан. Ён перадаваў выяву з максімальным падабенствам з натурай. Дадайце сюды моцную пластычную “лепку”, цудоўную перадачу асвятлення, дакладную распрацоўку дэталей — і вы атрымаеце найтанчэйшае “фатаграфічнае” ўзнаўленне аблічча.

Хаця я не прыхільнік доўгага, “каталожнага”, пералічэння ў артыкулах назваў работ мастакоў, тут без гэтага не магу абысціся: для апісання творчасці Заранкі гэта неабходна. Вось, мабыць, самыя найлепшыя партрэты майстра: выявы графа А.Закрэйскага, князя С.Галіцына, графа П.Шувалова, князя В.Адлера-берга, статс-сакратара, санюўніка А.Танева, ротмістра П.Папова, пецярбургскага “гарадскога галавы” І.Леснікова і ягонай жонкі А.Лесніковай, генерал-ад’ютанта Ф.Літке, гравёра прафесара Ф.Лардана і ягонай жонкі А.Лардан-Пушчынай, генерал-лейтэнанта Я.Растоўцава, княгіні М.Сталыпінай-Трубяцкой, “Невядомай” (відаць, другой жонкі Ф.П. Талстога — А.І. Талстой-Івановай), Вані (Івана Хрыстафоравіча Лазарава). Дарэчы, гэтага “Ваню” таксама маляваў Іван Айвазоўскі (!): хлопчык у белай сарочцы — на фоне блакітнага неба. Асабліва хачу адзначыць цудоўны партрэт графа Сяргея Строганава, удзельніка Айчынай вайны 1812 года, руска-турэцкай вайны канца 1820-х гадоў і Крымскай кампаніі 1855 года. У пачатку 1830-х ён быў генерал-губернатарам Мінска...

(Заканчэнне будзе.)

Барыс КРЭПАК

Зорка Венера Сяргея Заранкі

“Ажыццяўленне натуры” ў пластычнай рэчаіснасці

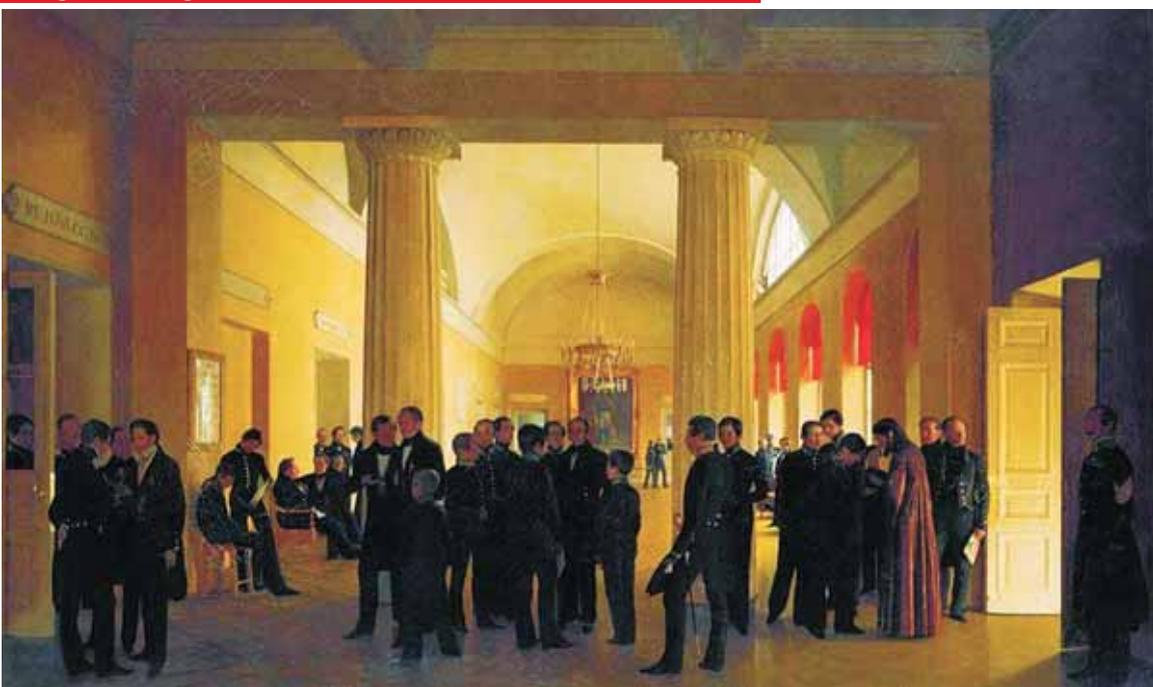
А яшчэ раней “дапартрэтнага” перыяду, калі ён займаўся там жа, у Акадэміі мастацтваў у пейзажыста М.Вараб’ёва, навучыўся бліскуча адлюстроўваць інтэр’еры, якія і цяпер прыводзяць гледача ў захваленне фантастычным валоданнем перспектывай і чароўным зіхаценнем святла.

Да ўсяго, Заранка быў цудоўным гледачом і тэрэтыкам мастацтва, які ўнёс значны ўклад у фарміраванне маскоўскай школы жывапісу. Акрамя ўсяго іншага, ён як своеасаблівы і арыгінальны мысліцель пакінуў шэраг артыкулаў, нататкаў і “меркаванняў” па пытаннях тэорыі выяўленчага мастацтва і мастацкай педагогікі.

Нарадзіўся Сяргей Канстанцінавіч 6 верасня 1818 г. у мястэчку Ляды Бабінавіцкага павета Магілёўскай губерні (цяпер — Дубровенскі раён Віцебскай вобласці). Бацька, прыгонны селянін, беларус, Канстанцін Нікіцін належыў са сваёй вялікай сям’ёй буйному памешчыку князю Любамірскаму. Ёсць версія, што азы малявання Сяргей атрымаў ці то ў вёсцы Сафронава Вышневалокскага павета, ці то ў нейкага самадзейнага мастака — дыякана Траецкага падвор’я.

Так або інакш, у сярэдзіне 1820-х гг. Нікіціны вызваліліся ад прыгоннай няволі і перабраліся ў Пецярбург. “Вольна-адпушчаны” Канстанцін Нікіцін паступіў на службу ў дом князя А.М. Галіцына — начальніка Паштовага дэпартаменту, у недалёкім мінулым міністра народнай асветы і духоўных спраў. Менавіта з дапамогай гэтага князя Сяргей Нікіцін стаў вучнем Трэція Пецярбургскай гімназіі і правучыўся там амаль тры гады.

У 1832 г. у дакументах упершыню згадваецца прозвішча Заранка. Але ніякіх даных пра яго паходжанне я не знайшоў. Праўда, дзесьці працягаў, што прозвішча Заранка паходзіла ад беларускай назвы планеты Венера, якая з’яўляецца на небе да ўсходу сонца. Такое імя давалі чалавеку, што ўставаў на досвітку, каб сустрэць новы дзень і набрацца сіл для “трудоў праведных”. Значыць, гэты чалавек лічыўся старанным, руплівым і працавітым. Так гэта або не — не ведаю, але версія — цудоўная. Вядома толькі, што бацька Канстанцін Нікіцін дзвюма гадамі раней значыўся ўжо як “выбарскі мешчанін”. У 1833 г. памерла маці Сержука, і бацька неўзабаве ажаніўся другі раз. Потым выехаў на Смаленшчыну, а васьмярых дзяцей часова пакінуў пад наглядам старэйшага сына — Сяргея. Дарэчы, два яго малодшыя сыны, Мікалай і Васіль, таксама сталі мастакамі, выхаванцамі Акадэміі мастацтваў, а трэці, Юзік, пачынаў як архітэктар. На жаль, усе яны памерлі яшчэ ў маладосці, і ў гісторыі мастацтва згадваюцца толькі як браты Сяргея Заранкі.

С.Заранка. “Зала Вучылішча правазнаўства з групамі настаўнікаў і выхаванцаў”.

С.Заранка. “Убранне пакояў у Зімянім палацы”.

Першым прафесійным настаўнікам будучага жывапісца быў вучань Аляксея Венецыянава — нехта В.М. Аўрорын. Сам жа “добры акадэмік” Венецыянаў, пабачыўшы творчыя здольнасці Сержука яшчэ пад час яго вучобы ў гімназіі, дапамог яму паступіць у рысавальны клас Акадэміі мастацтваў і “правільна паставіў яго на шлях мастацтва” (з рукапісу “Запіскі пра рысаванне” малодшага брата Сяргея — Мікалая). Адначасова, з 1834 г., Заранка наведаў акадэмічную майстэрню пейзажыста М.Н. Вараб’ёва, дзе зацікавіўся так званым “перспектыўным жывапісам”.

Першай работай мастака, якая выклікала цікавасць да яго творчасці, стала кампазіцыя “Зала Вучылішча правазнаўства з групамі настаўнікаў і выхаванцаў” (пачатак 1840-х гг.). Раскошная па асвятленні бакавым святлом, якое ліецца з вокнаў і расчыненай дзверы, па любоўным вывучэнні натуры, па выдатна намалюванай перспектыве залы, па пластычнай завершанасці, натуральнай свабодзе руху фігур, — гэтая шматфігурная партрэтна-інтэр’ерная карціна 22-гадовага мастака і сёння добра глядзіцца ў Рускім музеі. Прынамсі, калі я быў студэнтам, дык, гуляючы па музеі, заўсёды затрымліваўся перад гэтым творам.

У 1848 г. на чарговай акадэмічнай выстаўцы з’явіўся “Унутраны выгляд Петрапаўлаўскай царквы”. Тады ж мастак намалюваў значную па памерах “праграмную работу” Акадэміі пад назвай “Выгляд унутранасці Марскога Нікольскага сабора”, дзе асабліва ўважліва, дакладна перадаў прадметы ўбрання і начыння. Пасля завяршэння гэтага палатна Заранка стаў дрэнна бачыць. Забягаючы наперад, скажу, што ў апошнія дзясцігоддзе жыцця мастак быў цалкам слепы на адно вока.

Аднак праца над “інтэр’ернымі” карцінамі дарма не прапала. У гісторыю рускага жывапісу ўвайшлі такія творы Заранкі, як “Выгляд тэрасы ў маскоўскім Крамлі з сям’ёй Уладзіславава”, “Унутраны выгляд Траецкага са-

...А пакуль, пасля таго, як Заранка скончыў праграмную карціну “Выгляд унутранасці Марскога Нікольскага сабора”, ён звярнуўся ў Акадэмію мастацтваў з просьбай выдаць твор яму, каб потым яго прадаць і атрымаць такім чынам “способы для прыняцця новых занятый по часам художеств”.

Акадэмія карціну як сваю ўласнасць, канешне ж, аўтару не вярнула, але прызначыла яму дапамогу ў памеры 300 рублёў з “суммы, назначанной на абодворне художников”.

Напрыканцы 1840-х гадоў жанр “ўнутраных выглядаў” перастаў задавальняць мастака — яго душа ўсё больш імкнулася да “жывой мадэлі”, да людзей, і цікавасць да “перспектыўнага” жывапісу паступова адыходзіла на другі план. Можна лічыць, што 1850-ы канчаткова вызначыў яго імкненне да партрэта. Менавіта ў гэтым годзе з’яўленне на выстаўцы партрэтаў пэндзля Заранкі выклікала ў грамадстве вельмі станоўчыя эмоцыі. У адной з рэцэнзій адзначалася: “Да гэтага часу мы не чулі пра Заранку, і знянацку ён выстаўкай двух партрэтаў засяродзіў на сабе ўвагу ўсёй сталіцы і прымусіў гаварыць пра сябе... Я кажу рашуча і сцявяджальна, што Заранка — геній, што лепшых партрэтаў не было з часу ўзнікнення партрэтнага жывапісу (з партрэтамі Ван Дэйка ўключна) і быць не можа, таму што творы Заранкі — дасканалыя, у поўным значэнні гэтага слова”.

Партрэты мастака характарызаваліся як “ажыццяўленыя натуры”, адзначалі, што аўтар “даказаў” прадстаўленнем жывой натуры: натура вышэй за ўсялякае мастацтва, і што ён “стварыў зусім новы род партрэтнага жывапісу, які можна назваць пластычнай рэчаіснас-

